

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА”

ГОДИШЕН ОТЧЕТ

за 2022 г.

София, 2023

2. ЗА МУЗЕЯ НАКРАТКО

2.1. Фондове и експозиции

Националният музей „Земята и хората“ е музей на минералното царство с общ фонд от 33 255 музейни единици систематизирани в следните седем раздела:

- * “Гигантски кристали“ – една от двете големи колекции в света;
- * “Минерали на Земята“ – най-богатата систематична колекция в Югоизточна Европа, включваща към момента над 7800 образеца от 1641 минерални вида и 212 разновидности;
- * “Минерални ресурси на Земята“ – различни генетични и промишлени типове минерални суровини от над 700 находища в 107 страни в света;
- * “Минерали на България“ – най-пълната колекция от български минерали (317 вида), представени в 4746 бр. минерални образци в основен фонд и 3240 бр. образци в научно-спомогателен фонд;
- * “Минерални ресурси на България“ – съхраняват се над 3400 образеца от над 100 минерални находища и минерали проявления;
- * “Материали“ – общо над 2600 образеца разпределени в 20 теми и 1800 фондови номера;
- * Колекция „Скъпоценни и декоративни камъни“ – състои се от близо 3000 образеца, като са включени почти всички минерали, имащи свойства на скъпоценни камъни.

Музеят притежава 1641 от установените в света 5900 (януари 2023 г.) минерални вида.
- движими културни ценности в основен фонд – 21 446, в научно-спомогателен фонд – 8722 и в обменен фонд – 3 087

- движими културни ценности в постоянните експозиции – 4 335

Регистрирани са 1079 дарители на минерали, като даряващите свои образци на музея за първи път са 34.

Обогатяването на фондовете на музея се осъществява чрез експедиционна и дарителска дейност, извършване на откупки и обмен. През 2022 г. във фондовете на НМЗХ са постъпили 420 образци, от които 174 са заведени в основен фонд и 246 в научно-спомогателен фонд.

От 1990 г. до 2022 г. музеят е организирал 57 гостуващи изложби от минерални образци, от които 2 в чужбина. През 2022 г. имаше 5 гостуващи изложби в различни градове на България.

Всички образци от основен, научно-спомогателен фонд и обменен фонд са заведени и в компютърната база данни, която съществува от 1996 година.

Към момента има направена фотодокументация на общо 19 979 минерални образци от основен фонд и фотодокументация на всички витрини в експозицията.

д-р Петко Петров

2.2. Научни-изследвания и архив

В музея са оборудвани четири лаборатории: гемоложка, рентгенографска, микроскопска и шлифовъчна. Функционират научен архив, библиотека, фото- и видеоархив.

През 2022 г. са издадени две монографии: „Колекция и архив на проф. Иван Бонев, дарени на НМ „Земята и хората“ , финансиран по проект от Национален дарителски фонд „13 века България“ и „Минералите на България“, финансиран от БМД. Публикувани са и 5 научни и 1 научно-популярна публикации.

Лариса Нешева

2.3. Образователни прояви

През 2022 г. бяха създадени 10 образователни програми, между които се открояват образователната програма „Раждането на Луната“ във връзка с гостуваща изложба на

Френския национален център за научни изследвания в Лион (17 представяния с демонстрации); Пролетни и Летни ваканционни игри (21 представяния с игрови методи); Школа по геология и минералогия (10 занимания по темите от учебната програма); Изнесени уроци по музика (9 представяния с демонстрации). Образователните занимания бяха общо 74 с над 1500 участника.

Състояха се общо 19 прожекции на 10 различни научнопопулярни филма с общо 361 зрителя (323 ученика и 38 пълнолетни) и 19 представяния на учебни презентации за общо 285 ученика. Общо зрителите на филми и презентации през годината са били 646.

Десислава Делибалтова

2.4. Културни изяви

През 2022 г. в музея са реализирани общо 131 различни изяви:

- изложби – 31 (в т.ч. 14 изложби в музея с предмети от собствения фонд, 10 гостуващи изложби в музея на други музеи и организации, 6 самостоятелни и 1 съвместна изложби извън музея);

- концерти – 53

- 47 други различни по характер изяви: прожекции, конкурси, майсторски класове, образователни изяви, ателиета ...

Милена Христова

2.5. Посещаемост

Посетителите за годината са общо 32815 платени и 12185 безплатни, от които 7623 само за изяви в музея.

Милена Христова

2.5. Други

- над 125 статии и интервюта за музея и изяви в печатните и електронни медии

- работа по спечелени проекти - 4 самостоятелни и 3 в сътрудничество

- участие в 6 онлайн събития и в 4 научни форуми и конференции

- регистър с 11 доброволци към музея

Милена Христова

3. ФОНДОВА ДЕЙНОСТ

3.1. Раздел „Минерали на Земята“

Разделът „Минерали на Земята“ съдържа над 7860 минерални образеца от цял свят, част от които са показани в постоянната експозиция, а останалите се съхраняват в хранилища, достъпни за научни изследвания. Фондът е организиран в две части: „Систематична колекция минерали“ и „Минерално разнообразие на Земята“.

През 2022 г. постъпиха 21 нови минерални образеца (20 дарения и 1 собствен сбор), от Мадагаскар, Мексико, Китай, Тунис, Норвегия и др., които обогатиха минералното разнообразие в раздела, благодарение на много от традиционните и нови дарители на музея. Извършена е дигитализация на всички експонати, съхранявани във фондохранилището на раздела.

Илияна Апостолова

3.2. Раздел „Минерални ресурси на Земята“

Образците от минерални суровини на планетата Земя, съхранявани във фонда, са класифицирани в следните две групи: (1) Минерални суровини за получаване на химични елементи; (2) Минерални суровини – индустриални материали.

- всички образци са систематизирани в общо 71 теми, от които 35 – суровини за получаване на химични елементи и 36 теми – индустриални материали.

- във фонда се съхраняват общо 3366 броя минерални образци, от които 2902 в основен фонд и 464 в научно-спомагателен.

През 2022 г. постъпиха 14 бр. образци дарени на музея от български геолози, работили по света за наши и чуждестранни минни компании. Най-представителните от тях бяха експонирани във витрина Е 172.

Във връзка с подготовката на новата изложба „Умни минерали за умни телефони“ от фонд „Минерални ресурси на Земята“ бяха избрани за експониране 36 представителни рудни образци.

Десислава Рачева

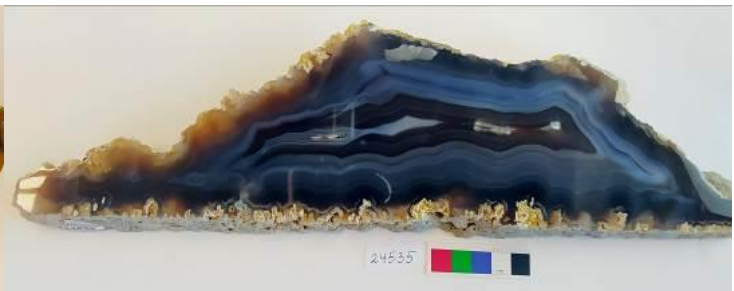
3.3. Раздел „Минерали на България“

В раздела се съхраняват 4746 бр. минерални образци в основен фонд и 3240 бр. образци в научно-спомагателен фонд. Те са класифицирани на регионален принцип, съобразно структурно-металогенното райониране на страната. Това е най-пълната колекция от български минерали (317 вида).

През 2022 година са постъпили 95 бр. образци (83 дарения, 10 собствен сбор и 2 откупка). За поредна година музеят получи от своите фейсбук приятели дарения от ахати, ясписи, силицизирани корали и дървета от различни точки на България. „Главболгарстрой“ ЕООД направи голямо дарение на минерални образци от Маданските находища, а Иван Пожаревски подари колекция от фасетираны клейофани от Шумачевски дол, Златоград. Като собствен сбор постъпиха образци от хром-ванадиев мусковит от к-ра Огняново.

Орфеев ахат, дарение от Милко и Владимир Асенови

Ахат, дарение от Фикрет Карамехмед

Силицизирано дърво в яспис, дарение от Николай Караиванов

Хром-ванадиев мусковит, сбор П. Петров и Св. Енчева

Лариса Нешева

3.4. Раздел „Минерални ресурси на България“

В основен фонд на раздела се съхраняват 3 453 броя образци и 996 броя в научно-спомогателния фонд към него. Образците са от над 100 обекта: метални, неметални и енергийни минерални суровини от действащи, проучени, отработени и потенциални находища и рудопроявления на България. Също и изделия, получени от успешно приложени технологии за преработка на промишлени отпадъци. През 2022 година в раздел „Минерални ресурси на България“ постъпиха образци от: нах. „Розино“, нах. „Седефче“, нах. „Чала“, нах. „Еньовче“, участък „Спорно“ на Звездел-Пчелоядското рудно поле, Руенското рудно поле, участък „Бучино“ на рудник „Крушев дол“, нах. „Рибново“, рудник „Кремиковци“, рудник „Асарел“ и рудник „Цар Асен“.

24526 Злато-съдържащ брекчоконгломерат с карбонатна прожилка част от сондажна ядка, проучвателен сондаж нах. „Розино“, Ивайловград

24552 Кварц, арсенопирит, пирит, галенит, нах. „Говежда“, Монтана

Светла Старирадева

3.5. Раздел „Материали“

Във фонда и експозицията се съхраняват 2625 броя образци с 1806 фондови номера от различни материали. Представени са следните теми: керамика (строителна и със специално предназначение), монокристали, стъкло, строителни материали, огнеупори, композитни материали за строителството, метали (черни и цветни) и сплави. Направена е съпоставка с първите материали, използвани от човека и материалите, получавани чрез най-новите технологии. През 2022 г. са вписани 15 инвентарни единици.

16088 Рубин, була; дарение М. Малеев

Гено Цонков

15366 Германо-евлитин

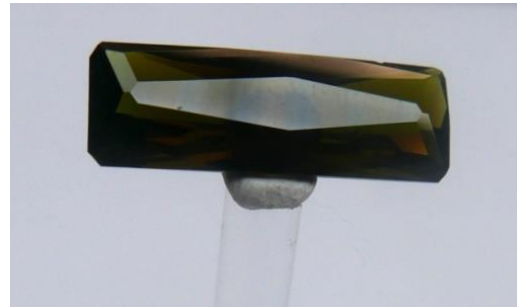
3.6. Колекция „Скъпоценни и декоративни камъни“

Колекцията се формира от постъпилите в останалите фондове на музея природни минерали и синтетични материали с качества на ювелирна суровина. Част от образците са шлифовани и полирани. Колекцията наброява близо 3000 образеца в естествен и обработен вид. През 2022 година в музея са постъпили като дарения 6 бр. образеца.

Интерес представлява султанитът от единственото находище в света – Мугла, Турция, в мина за боксити. Минералът впечатлява с това, че променя цвета си на изкуствено осветление в розово. Иван Пожаревски за пореден път направи дарение от изключително рядко срещащи се многоцветни, прозрачни кристали от сфалерит (клеюфан) в колекция от 12 фасети от България, „Шумачевски дол“, Златоград. Към колекцията добавяме и дарението на Красимир Добрев, екзотичен епидот от Мозамбик – 4,59 ст. Дарението на Петър Малинов впечатлява с декоративната си окраска - яспис „Камбаба“ или т.н крокодилов яспис от Мадагаскар и ахатова литофиза от Чихуахуа, Мексико.

*Диаспор (султанит) от Мугла, Турция,
инв. номер 40391,
дарител Орлин Митев*

*Е 172, епидот от Мозамбик,
инв. номер 40375,
дарител Красимир Добрев*

*Е 172, сфалерит (клеюфан) от България,
инв. номер 24514-24525, дарител Иван Пожаревски*

Експозиция 172 „Нови постъпления 2022“

Гергана Кацарска

3.7. Научни колекции

В НМ „Земята и хората“ се съхраняват научни колекции на изявени български учени, резултат от тяхната дългогодишна изследователска дейност. В резултат на активната дарителска дейност на световноизвестните откриватели на нови минерални видове Игор Пеков и Никита Чуканов, в раздела са заведени колекции с техни авторски образци, в които за първи път са открити съответните минерали.

Образците от колекцията са дигитализирани.

През настоящата година постъпиха 6 бр. образци – калцит от нах. Козяк, собствен сбор на П. Петров и Св. Енчева и образец от орбикулярно габро от Железница, обект на изследване и публикация на Св. Енчева, П. Петров и др. през 2022 г.

Лариса Нешева

3.8. Инвентаризация на фондовете на музея

Като част от основната музейна дейност бе извършването на ежегодната инвентаризация на фондовете на музея (съгласно чл. 93 (1), 2 от Наредбата за отчитане и опазване на движимите паметници на културата). В нея се включиха активно всички служители на отдел „Фондове и експозиции“.

През 2022 г. графикът за инвентаризациите включваше извършване на инвентаризация по репрезентативния метод на раздели и експозиции „Минерали на Земята“ с материално-отговорно лице Илиана Апостолова, „Минерални ресурси на Земята“ материално-отговорно лице Десислава Рачева, „Научни колекции“ материално-отговорно лице Лариса Нешева, „Минерали на България“ с материално-отговорно лице Лариса Нешева; „Минерални ресурси на България“ с материално-отговорно лице Светла Старирадева, „Материали“ с материално отговорно лице Гено Цонков.

В рамките на 2022 г. се направи пълна инвентаризация на обменен фонд с материално-отговорно лице Илиана Апостолова и колекция „Скъпоценни камъни“ с материално отговорно лице Илиана Апостолова, както и на колекция „Гигантски кристали“ с материално-отговорно лице Илиана Апостолова.

Извърши се пълна инвентаризация на благородните метали и скъпоценните камъни по утвърдения актуализиран списък (чл. 93 (1), 3. от Наредбата за отчитане и опазване на движимите паметници на културата).

д-р Петко Петров

3.9. Идентификационна и фондова комисии

За 2022 година има 105 протокола от съвместно провеждане на идентификационна и фондова комисии, на които са докладвани общо 654 образци, заведени общо като 420 единици, от които 174 са насочени за основен фонд на музея и 246 към научнопомагателен фонд.

За насочените от фондова комисия към основен фонд образци се изготвят експертни оценки и фотодокументация.

Всички протоколи от фондовите комисии и идентификационните комисии са заведени в научния архив на музея.

д-р Петко Петров

3.10. Фотодокументация на културните ценности

Работи се и по фотодокументацията на образците от основен фонд. Към момента има направена фотодокументация на общо 19 979 образци от основен фонд. Дигитализацията на културните ценности е извършвана основно с цифрово фотографиране на експонати от основен фонд.

На сайта на музея могат да се разгледат част от дигитализираните движими културни ценности на музея като: Колекция „Петър Трантеев“, Колекция „Ахати от Шуменското плато“, Колекция „Иван Бонев“.

До момента е направена фотодокументация на всички витрини в експозицията. При всяко добавяне или изваждане на експонати, както и при разместване (след пълно почистване), задължително се прави нова фотодокументация на съответната витрина. За всяка от витрините се поддържа компютърен архив, в който може да се проследи промяната в съответните витрини през годините.

В електронен вид се съхранява систематизиран архив на всички снимки, подредени по витрини и по дата на фотодокументиране. Архивът се прехвърля и на хартиен носител, в отделна папка за всяка витрина.

Фотодокументацията на всички новопостъпили образци в основния фонд на музея е част от текущата фондова работа.

д-р Петко Петров

3.11. Препарация и консервация на минерални образци

Препариране (почистване и оформяне) се извършва на всички образци, които постъпват в музея като собствен сбор. Образците, които постъпват като дарения, обмен или откупка, като правило са преминали през подобна обработка, но ако се нуждаят от такава, преминават преди постъпване пред идентификационна и фондова комисии.

В редки случаи се налага консервация на минерални образци, които с нещо са изключителни и трябва да бъдат запазени. Тя се извършва от уредниците на музея, които имат многогодишен опит в това отношение. На такава процедура се подлагат единствено образци, които са в процес на подготовка за докладване пред идентификационна и фондова комисия.

д-р Петко Петров

4. ОБОГАТЯВАНЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА МУЗЕЯ

Обогатяването на фондовете на музея се осъществява чрез експедиционна и дарителска дейност, извършване на откупки и обмен. През 2022 г. във фондовете на НМЗХ са постъпили 420 образци, инвентирани по фондове както следва:

Раздел	1-во трим.	2-ро трим.	3-то трим.	4-то трим.	Общо
Материали	0	14	0	1	15
Минерали на България	12	74	0	12	98
Минерали на Земята	3	14	0	4	21
Минерални ресурси на България	1	18	0	1	20
Минерални ресурси на Земята	2	9	0	3	14
Научни колекции	5	0	0	1	6
Научно-спомогателен фонд	54	158	0	34	246
Обменен фонд	0	0	0	0	0

През тази година докладването на идентификационни/фондови комисии беше доста по-равномерно, в сравнение с миналата година.

д-р Петко Петров

4.1. Собствени сборове

През 2022 година бяха проведени няколко командировки с цел сбор на минерални образци:

4.1.1. Командировка на 24 - 25.03.2022 г. до: Ивайловград – Седефче – Кърджали – София с участници: Петко Петров, Лариса Нешева и Светла Старирадева. Командировката е проведена съвместно с Даниел Маринов, изпълнителен директор на Тинтява Експлорейшън АД, от когото бяха получени като дарение образци от световни находища.

Събрани бяха образци от златните находища „Розино“ и „Седефче“. От халда с руда от рудник „Чала“ бяха събрани образци, които в момента се добиват в рудника от осми блок.

4.1.2. Командировка до: медодобивния завод „Аурубис“ в гр. Пирдоп на 12.04.2022 г. с участници Светла Старирадева и Петко Петров. Запознахме се с лабораторната база и възможностите на апаратурния комплекс, както и възможността да се дават проби за анализ в лабораторията. Запознати бяхме с производството в комбината.

4.1.3. Командировка до: Мадан – Златоград – Кърджали – София с участници: Петко Петров, Светла Старирадева и Бейхан Чауш на 16 - 18.11.2022 г.

Бяха посетени рудник „Крушев дол“ и рудник „Гюдюрска“ от нах. Южна Петровица, събрани представителни образци, включително синьозелени сталактити от изключително редкия минерал осакаит.

4.2. Обмен на минерали

През 2022 г. обмен на минерали не беше извършван. Поради много сложната и дълга процедура за обмен, предвидена в сегашното законодателство, всички колекционери се въздържат от извършването на обмен с НМ „Земята и хората“. В обменните фондове на другите български музеи към момента няма минерални образци, които биха били от интерес за фондовете на НМ „Земята и хората“.

В обменния фонд не са постъпили нови минерални образци.

д-р Петко Петров

4.3. Откупки на минерали

През настоящата година бяха направени следните откупки:

- Сфалерит от нах. „Терг“, Косово
- Калцит – псевдокубичен монокристал от нах. „Баженовско“, Русия
- Хлоритизирана кварц-калцитна друза от р-к „Петровица“, нах. „Бориева“
- Натечни агрегати дребнокристален кварц от р-к „Крушев дол“, нах. „Бучовица“
- Пирит и барит от р-к „Андрю“, Златоград
- Халцедон с манганови хидроксиди от района на с. Калоянци, Кърджали
- Галенит – кубооктаедър от нах. „Централна Петровица“
- Пирит със скелетни кристали от рудник „Крушев дол“, Мадан
- Кварц с окислен халкопирит, нах. „Гюдюрска“, Ерма река
- Друза с игловиден халкопирит от нах. „Дружба“, Лъки

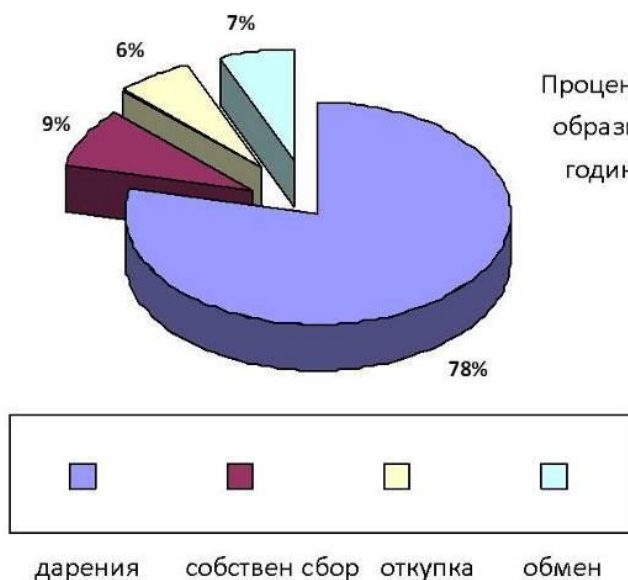
Образците са закупени за целенасочено формиране или допълване на вече съществуващи тематични колекции в НМ „Земята и хората“.

д-р Петко Петров

4.4. Дарения

Броят на дарителите от създаването на музея до сега е 1079, а за изтеклата 2022 година – 67. Значителен е броят на дарителите, които дарили веднъж, продължават да го правят и

през годините. Благодарение на щедростта на български и чуждестранни дарители, през 2022 г. са постъпили чрез дарения 78% от експонатите в основен фонд.

Процентно разпределение на постъпилите образци в основен фонд до края на 2022 година според начина на придобиване

4.5. Дарители за 2022 г. в хронологичен ред на постъпленията

1.	Петър Петров	35.	Милен Йорданов
2.	Стефан Арабаджиев	36.	Комбинат за цветни метали гр. Пловдив
3.	Мариан Арабаджиев	37.	Петър Малинов
4.	Християн Чакъров	38.	Ерджан Карамехмед
5.	Андреа Поцков	39.	Фами Пехливан
6.	Николай Беев	40.	Красимир Добрев
7.	Огнян Тодоров	41.	Михаил Малеев
8.	Иван Бойчев	42.	Рейхан Хасан
9.	Тодор Харитов	43.	Антон Иванов
10.	Бекир Дикмеосман	44.	Славчо Мънков
11.	Маркус Войгт	45.	Иван Пожаревски
12.	ГЛАВБОЛГАРСТРОЙ АД	46.	ТИНТЯВА ЕКСПЛОРЕЙШЪН АД
13.	Татяна Маркова	47.	Даниел Маринов
14.	Владимир Петров	48.	Фикрет Карамехмед
15.	Димитър Стоянов	49.	Руслан Костов
16.	Милко Асенов	50.	Димитър Горанко
17.	Владимир Асенов	51.	Филип Мачев
18.	Гюнай Юмер	52.	Фондация „Земята и хората“
19.	Кристина Латева	53.	Николай Господинов
20.	Росица Иванова	54.	„ГОРУБСО-КЪРДЖАЛИ“ АД
21.	Румен Иванов	55.	Николай Караиванов
22.	Момчил Казанджиев	56.	Виктория Петкова
23.	Димитър Пасев	57.	Ирена Черепова
24.	Здравко Стефанов	58.	Орлин Митев
25.	Атанас Атанасов	59.	Росен Драганов
26.	Георги Георгиев	60.	Димитър Петров
27.	Димитър Терзиев	61.	Красимир Кирчев
28.	Александър Амзин	62.	Георги Пашов
29.	Шукри Сираков	63.	Шенол Юсеин
30.	Злати Златев	64.	Рамзи Чолаков
31.	Гергана Митева	65.	Ангел Кунов
32.	Иван Митев	66.	Захари Захариев
33.	АУРУБИС БЪЛГАРИЯ, гр. Пирдоп	67.	Ивайло Благов
34.	Яна Тавание		

През 2017 г. се породило спонтанно желание у някои любители-колекционери да подарят на музея свои образци. Това бяха приятели на музея от социалните мрежи, непознати за нас, с най-разнообразни професии. И това дарителство се превърна в традиция. Вече пет години във временната експозиция „Нови постъпления“ присъства отделна витрина с даренията на Фейсбук приятелите на музея.

Музеят успешно сътрудничи и благодари за получените дарения от предприятията в минния бранш и двата металургични комбината за цветни метали.

Светла Старирадева

5. ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

5.1. Цифровизация на образците от фондовете

Цифровизацията на образците от фондовете е на няколко нива.

От 1996 г. в музея работи компютърна инвентарна картотека, която обхваща образците от основен, обменен и научно-спомогателен фонд. Към 31.12.2022 година в инвентарната картотека са вписани всичките 21 446 инвентарни единици от основен фонд, 3087 от обменен фонд и 8 722 от научно спомогателен фонд.

Работи се и по фотодокументацията на образците от основен фонд. Към момента има направена фотодокументация на общо 19 979 минерални образци от основен фонд. Дигитализацията на културните ценности е извършвана основно с цифрово фотографиране на експонати от основен фонд.

До момента е направена фотодокументация на всички витрини в експозицията, като след всяко разместване се прави нова фотодокументация на съответната витрина.

д-р Петко Петров

5.2. Постоянни експозиции

През 2021 г. музеят спечели проект „Създаване на 3D 360° HDR 4K виртуална разходка с интерактивни тагове за интернет сайта и FB профила на НМ „Земята и хората“, финансиран от Национален фонд „Култура“ по програма „Културно наследство“. Заснети бяха всички 126 витрини от постоянната експозиция, 12-те сектора с гигантски кристали, пространствата с временни експозиции, интерактивния и геоложкия кът. Виртуалната разходка вече е качена на web-сайта на музея. През 2022 година бяха добавяни интерактивни тагове с информация на български и английски език.

Светла Старирадева

6. ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ

6.1. Постоянни експозиции

6.1.1. Гигантски кристали

През 2022 г. сред най-атрактивната експозиция в музея „Гигантски кристали“ бяха изпълнени многобройни музикални и артистични изяви. Продължи изграждането на първия построен в България музикален орган (дело на български майстор и музикант Росен Драганов).

Десислава Рачева

6.1.2. Минерали на Земята

Експозицията „Минерали на Земята” дава обща представа за разнообразието на минералното царство. В 22 витрини са показани често срещани се в природата минерали и такива, които са изключителна рядкост и се намират на единични места по света. В експозицията по систематичен принцип е показана една малка част от съхраняваните във фондовете образци. Експозицията се обогатява с нови по-представителни за минералния вид образци, допълващи тематичния обхват на систематичната колекция.

Илияна Апостолова

6.1.3. Минерални ресурси на Земята

В класифициран ред е показано съществуващото на нашата планета Земя богатство от минерални ресурси, което човечеството използва от древността до наши дни и ще използва и в бъдеще. Експозицията показва значимостта на миннодобивната промишленост за напредъка на обществото.

През 2022 г. част от витрините и образците бяха основно почистени, а етикетите – подновени.

Десислава Рачева

6.1.4. Минерали на България

Експозицията на раздела показва части от минералното разнообразие на България, които представляват миниатюрни природни модели, обречени на унищожение или вече унищожени от естествените геоложки процеси, от миннодобивната дейност или от неразумно отношение на човека към природата. В експозицията са показани най-привлекателните и редки минерални образци, които имат качества на природно изкуство.

През 2022 г. са актуализирани с новопостъпили образци витрини: Е 253 – „Минерали от района на Ардино“, Е 254, Е 241, Е 246 на тема „Минерали от Маданското рудно поле“.

Лариса Нешева

6.1.5. Минерални ресурси на България

Постоянната експозицията на раздела показва минералните богатства на страната. Представени са основните действащи, отработени и потенциални находища, които ще се разработват в бъдеще. В двадесет витрини са експонирани 419 броя образци от раздел „Минерални ресурси на България“, групирани съобразно полезния компонент в тях. През годината бе актуализирана една от витрините с благородни метали Е 232 с новопостъпили образци. Всички образци от основен фонд в експозицията са фотодокументирани.

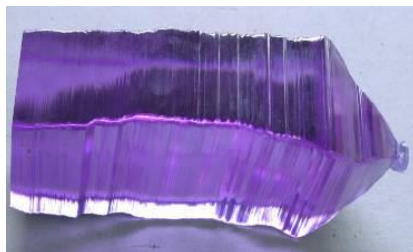

Е 221 „Умни и безотпадни технологии“

Светла Старирадева

6.1.6. Материали

Една от най-ценните колекции на фонда са монокристалите (Е 168, Е 201-203, Е 220). Изложени са монокристали с уникални свойства, синтезирани по различни методи в български лаборатории или с участие на български научни екипи. Сред тях се отличава калиевоитербиевият волфрамат, с който е направен свръхмощен лазер, способен да изпрати сигнал до Луната.

Гено Цонков

6.1.7. Скъпоценни и декоративни камъни

Експозиция „Скъпоценни и декоративни камъни“ заема част от втория етаж на музея и се разполага в 12 големи и 16 малки витрини. В тях са експонирани природни и обработени скъпоценни и декоративни камъни, както и изделия от тях и екзотични скъпоценни камъни. Сред колекцията заслужават внимание добре познатите като имена традиционни камъни – диамант, сапфир, топаз, аквамарин, смарагд и др., редките – танзанит, скаполит и екзотичните и непознати за широката публика евклаз, данбурит, тектит и др.

Скъпоценни камъни от експозиция Е 272 и Е 261

Гергана Кацарска

6.2. Временни експозиции

6.2.1. Експозиция „Нови постъпления 2022“

Всяка година на 19 юни, когато музеят чества Деня на дарителя, се открива временна изложба. В пет витрини, разположени на първия етаж в западното крило, всеки раздел представя новите постъпления от дарения и теренни сборове през изминалия сезон.

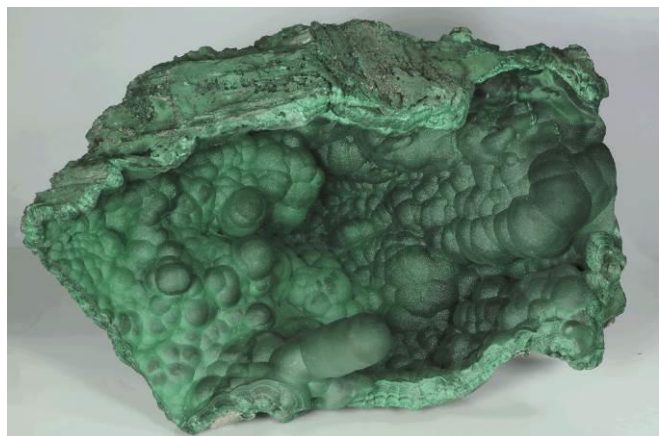
6.2.1.1. Нови постъпления в раздел „Минерали на Земята“

Е 172 – Представени са новите минерални видове – вардит от северната част на Юкон, Канада и калий–флуоррихтерит от подножието на вулканския комплекс Сомма-Везувий в Италия, гадолинит–(Y) и вьолерит от Норвегия, ферриерит–Mg от Италия, итрий-съдържащ флуорит от Китай, розов тулит от типовото му находище „Сауланд“ в Норвегия, цветните ахати от Чихуахуа, Мексико и редкият яспис „камбаба“, наричан още „крокодилов яспис“.

Е 172 Ферриерит–Mg - радиално лъчести оранжево-кафяви сферолити с размер до 1 см, Монастир, остров Сардиния

Светла Старирадева

Малахит от Африканския меден пояс в Заир

6.2.1.2. Нови постъпления в раздел „Минерали на България“

Е 170 – Експонирани са част от минералните образци, постъпили през годината като дарение от Фейсбук приятели на музея – ахат от Врело, дарение от Фикрет Карамехмед; мъхов ахат от Груево, дарение от Татяна Макарова; силицизиран корал от Д. Кула, дарение от Петър Малинов; орфееви ахати, дарени от Рейхан Хасан; силицизирано дърво в яспис от района на Крумовград, дарение от Николай Караиванов; силицизирана палма от Царево, дарение от Д. Б. Стоянов.

Е 170 – Минерали от България, дарени от Фейсбук приятели на музея

Е 169 - Експонирани са най-впечатляващите образци, постъпили през годината: силицизирани дървета от района на Сакар, Странджа и Маджарово; мъхов ахат от Нановица; друза от хематитизиран кварц – спектровидни кристали от Маджарово; ахат с благороден опал от Джанка; турмалин в пегматит от Ихтиманско; хром-ванадиев мусковит от кариера Огняново, берил в пегматит от кариера Лепеница.

Е 169 – „Минерали на България“

В две самостоятелни витрини бяха експонирани голяма част от колекцията от минерали от Маданския руден район, дарени от „Главболгарстрой“ ЕООД, които подариха на музея и три витрини.

Лариса Нешева

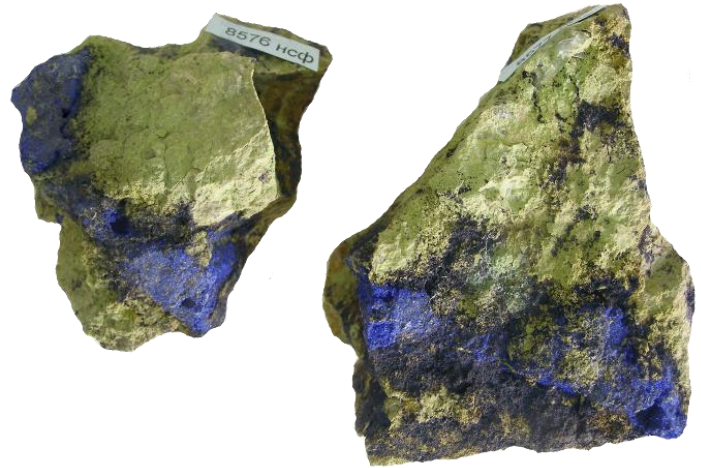
6.2.1.3. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на България“

Във витрина Е 168, представяща новите постъпления в раздел „Минерални ресурси на България“, са показани руди от златорудни находища в Източните Родопи: „Розино“,

„Седефче“ и „Чала“. И още: оловно-цинкова руда от участък „Бучовица“ на рудник „Крушев дол“ и образци от български находища, които вече не се експлоатират: генетичен образец от рудовместващите скали на „Кремиковци“, азурит от медно-рудното „Цар Асен“, стибнит от Рибново, оловно-цинкова руда от „Еньовче“ и от района на Руенското рудно поле.

Кварц с хидротермално променени скали, орудени със сфалерит и пирит

Азурит, нах. „Цар Асен“, гр. Панагюрище

Светла Старирадева

6.2.1.4. Нови постъпления в раздел „Материали“

Дарения от Аурубис ЕАД гр. Пирдоп: юбилеен медал от катодна мед с чистота 99,99% със сертификат от Монетен двор ЕАД; металургична шлака (фаялит, магнетит); металургична шлака от конвертор за черна мед.

Дарения от КЦМ – Пловдив: олово, цинк, бисмутно олово, оловно-антимонова сплав, цинково-алуминиева сплав, телур, кадмий,

Дарения от М. Малеев – оловен молибдат, оловен молибдат с неодим, була синтетичен рубин.

Е 168 Нови материали

Гено Цонков

6.2.1.5. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на Земята“

Във раздел „Минерални ресурси на Земята“ постъпиха образци, дарени на музея от български геолози, работили по света за наши и чуждестранни минни компании. Образците са от световно известни находища в цял свят: „Брънсуйк“ № 12 в Канада; най-големият в

Южна Америка рудник за злато „Янакоча“, Перу; „Сантандер“ в Перу; „Рош Пина“ в Намибия; „Палабора“ в Република ЮАР; „Ефемчукуру“ в Турция; „Саца“ в Р. Северна Македония. И още: образец желязна руда от рудопроявление, простиращо се на стотици километри в Нубийската пустиня в Судан. Даренията са от: проф. д-р Филип Мачев, доц. Славчо Мънков и Даниел Маринов. Маркус Войгт дари едрокристален магnezит от находище Сунк близо до гр. Трибен, Австрия и аметист от отдавна известно на колекционерите находище в Европа – планината Ерцгебирге в Саксония, Германия.

Във витрина Е 172 са експонирани част от новопостъпилите образци.

Злато-съдържаща хидротермална брекча от находище „Ефемчукуру“, област Измир, Турция

Хидрофлогопит от находище Палабора, ЮАР и аметист от планината Ерцгебирге (Рудните планини) в Саксония, Германия

Е 172 – раздел „Минерални ресурси на Земята“

Десислава Рачева

6.2.2. Временни изложби

6.2.2.1. Гостуващата изложба „Раждането на Луната – геоложка история“

От 28 януари 2022 до 5 септември 2022 НМ „Земята и хората“ беше домакин на гостуващата изложба „Раждането на Луната – геоложка история“.

Изложбата е създадена с идеята да популяризира резултатите от многогодишен проект по изследване с чисто геоложки методи и най-съвременна апаратура на скални образци от Луната, Земята и метеорити, допълнени с моделиране със супер компютър на състоянието на веществото при свръхвисоки налягания и температури. Резултатът е, че теорията за раждането на Луната става много прецизна, отчитайки всички известни към момента данни за Слънчевата система. Тази изложба е и много нагледен пример за развитието на съвременната наука.

Членовете на екипа, който е основал този проект, са: д-р Разван Каракаш – координатор на проекта и уредник на изложбата, изследовател в Националния център за научни изследвания, Ecole Normale Supérieure, Laboratoire de Géologie de Lyon, професор в Университета на Осло, Център за еволюция и динамика на Земята и Лена Мартин, музеограф в Националния център за научни изследвания, Лаборатория за геология на Лион, дизайнер на изложбата, която трансформира и приложи проекта на практика, заедно с екипа на IMPACT. Проектът се финансира от Европейския научноизследователски съвет (грант № 681818 за проекта IMPACT).

В множество интерактивни модули, тестове, филмче, холограма, модели, минерални и скални образци е разказана историята на формирането на слънчевите системи, протопланетарния диск и образуването на протопланетите. Центърът на изложбата, разбира се, беше отделен на сблъсъка на Тея с протоземята и създадените в резултат на това Земя и Луна.

Към изложбата беше създадена и беседа, адаптирана за деца.

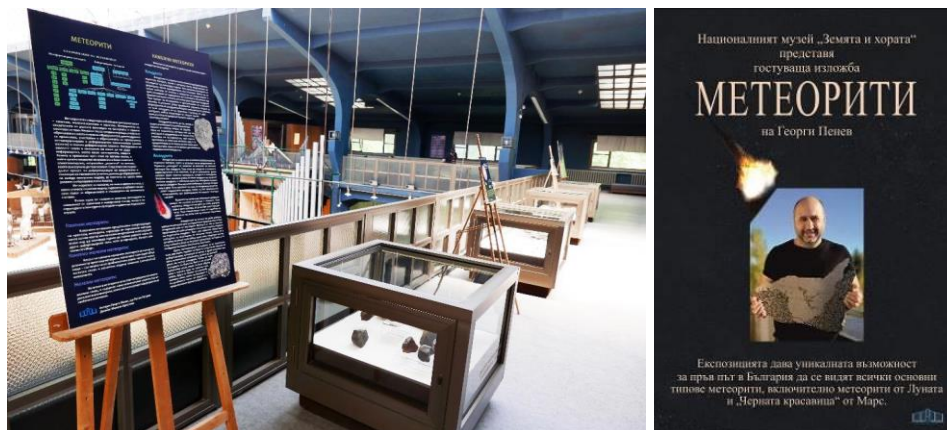

Плакат за изложбата „Раждането на Луната – геоложка история“ и откриване с лекция на доц. Разван Каракаш

д-р Петко Петров

6.2.2.2. Временна изложба „Метеорити“

Естествено изложбата „Раждането на Луната – геоложка история“, давайки много нови гледни точки, породи и въпроси, много от които свързани със загадъчните скали, паднали от небето – метеоритите. В изложбата на колегите от Франция беше показан къс от най-стария метеорит „Айенде“ на повече от 4,5 милиарда години.

Изложба „Метеорити“

За наше щастие в България има човек, който може да даде отговор на практически всички въпроси, свързани с метеоритите, както и да покаже всички видове метеорити. Това е Георги Пенев от Българското метеоритно общество. Метеоритите бяха експонирани в четири витрини. В първата сравнително големи късове показват какво се случва с повърхността на метеоритите при навлизането с изключително висока скорост в атмосферата на Земята. Образуваните ремаглипти и черна повърхност са много характерен белег на метеоритите. Във втората витрина бях показани различни видове хондрити, в следващата витрина – ахондрити, включително метеорит от Луната и „Черната красавица“ от Марс. Последната витрина беше отделена за желязно-каменни и железни метеорити.

Към витрините имаше много информативни и интересни постери, създадени с помощта на сътрудниците на музея.

Досега подобна изложба на метеорити не беше показвана пред българската публика.

д-р Петко Петров

6.2.2.3. Временна изложба „Умни минерали за умни телефони“

В началото на ноември 2022 г. в музея се откри изложба на тема „Умни минерали за умни телефони“. Целта ѝ е да покаже от какви минерални суровини се извличат съответните метали, от които, след преработка, се изготвят компонентите на смартфоните (съвременните мобилни телефони).

Основни послания са значението на световния добив на полезни изкопаеми, изчерпаемостта на минералните ресурси в следващите 25, 50 и 100 години, в зависимост от все по-нарастващият темп на потребление и нарастването на отпадъците от неизползваемите и концептуално остарели телефони.

Изложбата е представена в 5 витрини, 6 двуезични постера (на български и английски език) и 1 изцяло на английски език. В 4 от витрините са експонирани 80 рудни образеца от известни чуждестранни и български находища, 13 различни метала и 26 части, от които са изградени смартфоните. В 5-тата витрина са показани многобройни излезли от употреба мобилни телефони, насочващи вниманието към бързо нарастващите количества отпадъци от тях и идеи за намаляване на този екологичен проблем.

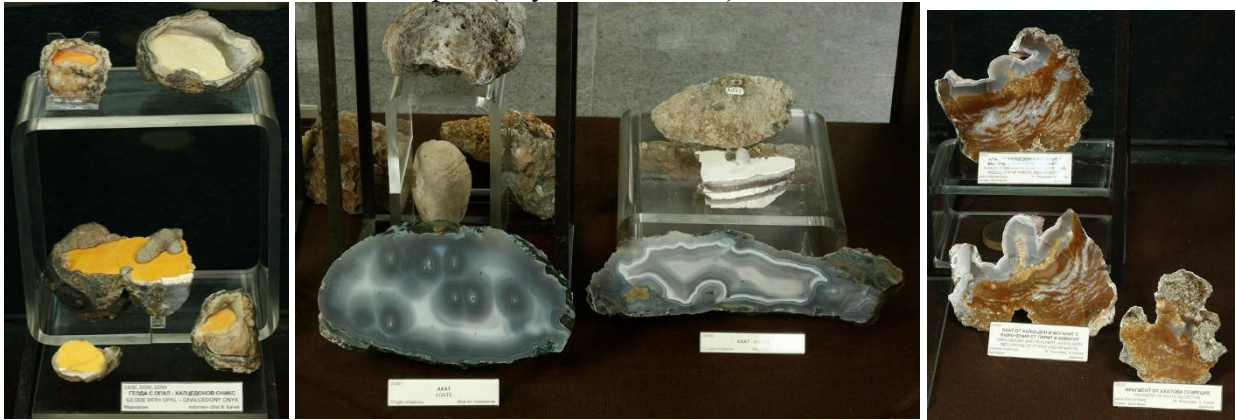
Минерална суровина, химичен елемент и приложение в смартфона

Десислава Рачева

6.2.2.3. Временна изложба „Ахати от България“

Находищата на ахати от България са едни от приоритетните обекти за научноизследователската дейност на НМ „Земята и хората“ през последните години. В експозицията „Ахати от България“ през 2011 г. бяха подредени 5 витрини, обособени в самостоятелна зала на I етаж на музея.

Представени бяха ахати от Източните Родопи: от района на Крумовград, Кърджали, Момчилград и Маджарово. От находище Златолист – Бараца освен ахати бяха експонирани едни от най-хубавите колекционни зоолити в България: аналцим, хейландит, морденит, хабазит (факолит). Самостоятелна витрина бе отделена за специфичните ахати от седиментните скали в СИ България (Шуменско плато).

Лариса Нешева

6.2.2.4. Временна изложба „Силицизирани корали и ахати от района на Шумен и Източни Родопи“

В 7 витрини бяха експонирани образци, постъпили главно като дарение в музея през последните години.

Лариса Нешева

6.2.2.5. Гостуваща изложба „Злати Златев - 40 години, посветени на колекционирането на български минерали“

В две витрини са експонирани ахати от Вишеград, Голобрадovo, Груево, Чуково и др. находища в Източни Родопи, събирани с любов през всичките години на колекциониране на нашия бивш кръжочник Злати Златев.

*Витрини и образци от изложба „Злати Златев
– 40 години, посветени на събирането на български минерали“*

Лариса Нешева

6.2.3. Гостуващи изложби

6.2.3.1. Гостуваща изложба „Съкровищата на Земята“ в Археологически музей, гр. Хисаря.

6.2.3.2. Гостуваща изложба в Исторически музей, гр. Бургас

6.2.3.3. Гостуваща изложба в Исторически музей, гр. Ивайловград с подкрепата на „Тинтява експлорейшън“.

6.2.3.4. Гостуваща изложба „Ахати от Източни Родопи“ в зала „Марин Дринов“, БАН по повод Международната година на минералогията.

6.2.3.5. Други гостуващи изложби на НМ „Земята и хората“

Поради проявения голям интерес вече няколко години продължават изложби, в които са включени силно въздействащи минерални образци от музейните колекции на НМЗХ в:

- Етнографски музей „Дунавски риболов и лодкостроене“ – Тутракан;
- СОК „Камчия“

Лариса Нешева

7. УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

През 2022 г. Десислава Делибалтова, уредник образователна дейност в НМЗХ, получи Грамота за принос в популяризирането на културното наследство и изкуствата чрез създаване и въвеждане на музейни образователни програми в категория специалист от национален музей. Наградата бе връчвана от Министерството на културата по случай 1 ноември – Деня на народните будители.

*Десислава Делибалтова с наградните през 2022 г.
<https://www.facebook.com/earthhandman/videos/1520691081733358>*

7.1. Образователни пространства

7.1.1. Образователен кът за деца

Образователният кът е обособено пространство в експозиционната зала с няколко модула. В него са създадени условия от 3- до 12-годишни деца, заедно със своите придружители, чрез игри да учат и да правят лични открития. Интересът към къта не намалява дори единатсет години след създаването му.

През изминалата година децата, посетили къта, са общо 2972, от които 2901 със заплащане и 71 със свободен вход. Те са идвали основно със свои близки, по-рядко в групи от училища, детски градини, занимални, детски центрове. От откриването на къта посещенията в него са от общо 18 940 деца.

Бяха подменени надрасканите капацитети на кутиите с минерали за гледане под микроскоп.

7.1.2. Учебно интерактивно пространство в експозиционната зала

Интерактивният кът е зона за взаимодействие между музейната публика и лектори или водещи. Пространството е оборудвано за прожекции на филми или презентации с голям телевизионен екран. Има условия за постерни или други изложби. Обичайно тук протичат образователните игри.

Музеен урок по география за V клас „Видове скали“ в Интерактивния кът

През 2022 г. в къта протекоха занимания по образователните програми:

- Музеен урок по география за V клас „Видове скали“; интегриран урок за Слънчевата система и полезните изкопаеми за VII клас; индивидуални занимания „Вулкани“ и „Скалообразуващи минерали“; Пролетни и Летни ваканционни игри; Ателие за малки бижута, Работилница за коледни картички; детски рожден ден.

- В къта бяха направени общо 17 прожекции на филми за 361 посетителя, от които 323 ученика и над 38 възрастни.

- В къта бяха представени общо 9 презентации за 109 ученика.

7.1.3. Кабинет по геология

Към въздействието от експозиционната зала музеят добавя потенциала на Кабинет по геология с голяма учебна колекция и с условия за опити и практически упражнения. Заниманията в кабинета правят достъпни геоложките знания, запознават с разпространени минерали (над сто), десетки видове скали и основни групи вкаменелости.

Основните сбирки са представени в шест витрини: Минерали; Минерални ресурси; Магмени скали; Седиментни скали; Метаморфни скали и Вкаменелости.

През 2022 г. в учебната колекция постъпиха 42 нови образца от фондови комисии и още няколко по други начини. През годината бяха обработени много други десетки образци от учебната колекция, голяма част определени и разпределени по тематични колекции, на част от които беше поставена трайна номерация и бяха вписани.

Към многобройните учебни помагала, съхранявани в кабинета, през 2022 г. са добавени игрите „Цветна мозайка“, „Коледни картички“ и елемент и към съществуващи игри. Специално беше създаден цял комплект от демонстрационни и нагледни материали за пълноценно разбиране дори от малки ученици на сложната научна изложба „Раждането на Луната“. Нови образователни презентации от 2022 г. са „Развитие на науката“, „Математика и природа“, „От Питагор до Луната“.

7.1.4. Други

През 2022 г. образователни занимания протекоха във видеозалата – презентация с демонстрации „Математика и природа“ на 1 и 2 юни, а също в заседателната зала на 22 октомври и 5 ноември по програмата на Школата по геология.

7.2. Образователни програми

Нови идеи за преподаване бяха успешно приложени в създадените образователни програми. Реализиранията им е представена по хронология на заниманията:

17 март	„Раждането на Луната“ с ученици от I до IV кл. от Валдорфско училище „Николай Ръорих“	15 деца
22 март	„Невидимата вода“ с ученици IV кл. в 34 училище „Стою Шишков“	20 деца
22 март	„Невидимата вода“ с ученици IV кл. в 120 училище „Г.С.Раковски“	22 деца
22 март	„Невидимата вода“ с ученици III кл. в 120 училище „Г.С.Раковски“	16 деца
23 март	„Невидимата вода“ с ученици III кл. в 48 училище „Йосиф Ковачев“	19 деца
23 март	„Невидимата вода“ с ученици III кл. в 48 училище „Йосиф Ковачев“	17 деца
23 март	Музеен урок по география „Видове скали“ с ученици V кл. в 159 училище „Васил Левски“, Челопеч	19 деца
4 април	Пролетни ваканционни игри „Раждането на Луната“ с деца от I до IV кл.	12 деца
5 април	Пролетни ваканционни игри „Кристална планета“ с деца от I до IV кл.	13 деца
5 април	Пролетни ваканционни игри „Кристална планета“ с деца от I до IV кл.	10 деца
6 април	Пролетни ваканционни игри „Запознанство с минералите“ с деца от I до IV кл.	10 деца
6 април	Пролетни ваканционни игри „Запознанство с минералите“ с деца от I до IV кл.	8 деца
7 април	Пролетни ваканционни игри „Подземните богатства“ с деца от I до IV кл.	4 деца
8 април	Пролетни ваканционни игри Ателие „Цветна мозайка“ с деца от I до IV кл.	8 деца
8 април	Пролетни ваканционни игри Ателие „Цветна мозайка“ с деца от I до IV кл.	8 деца
15 април	„Раждането на Луната“ с представители на „Асарел“	40 възр.
20 април	„Раждането на Луната“ с ученици от II кл. от 122 училище	25 деца
27 април	Майсторски клас на проф. Шантал Стиляни	10 студ.
9 май	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	40 деца
10 май	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	40 деца
11 май	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	40 деца
11 май	„Раждането на Луната“ с ученици от VI кл. от 7 училище	25 деца
12 май	Изнесен урок по музика за 121 СУ „Георги Измирлиев“	40 деца
13 май	Изнесен урок по музика за 121 СУ „Георги Измирлиев“	40 деца
18 май	Изнесен урок по музика за 73 СУ „Владислав Граматик“	40 деца
19 май	Изнесен урок по музика за Втора Английска гимназия „Томас Джеферсън“	40 деца
19 май	Интегриран урок по физика и география за Слънчевата система, новите открития за произхода на Луната, ролята на топлина на Земята и находищата на полезни изкопаеми с ученици от VII кл. в 107 училище „Хан Крум“	20 деца
19 май	Интегриран урок по физика и география за Слънчевата система, новите открития за произхода на Луната, ролята на топлина на Земята и находищата на полезни изкопаеми с ученици от VII кл. в 107 училище „Хан Крум“	19 деца
19 май	Интегриран урок по физика и география за Слънчевата система, новите открития за произхода на Луната, ролята на топлина на Земята и находищата на полезни изкопаеми с ученици от VII кл. в 107 училище „Хан Крум“	20 деца
19 май	Интегриран урок по физика и география за Слънчевата система, новите открития за произхода на Луната, ролята на топлина на Земята и находищата на полезни изкопаеми с ученици от VII кл. в 107 училище „Хан Крум“	19 деца

1 юни	Изнесен урок по музика за ДГ N2 „Звънче“	40 деца
1 юни	Програма „Математика и природа“ с ученици от VI кл. в 17 училище „Дамян Груев“	44 деца
2 юни	Програма „Математика и природа“ с ученици от VI кл. в 17 училище „Дамян Груев“	44 деца
5 юни	Програма за Световния ден на околната среда	20 всяк.
6 юни	Музеен урок по физика „Раждането на Луната“ с ученици от IX и X кл. в Търговско-банкова гимназия	10 деца
8 юни	Изнесен урок по музика за ДГ N127 „Слънце“	40 деца
13 юни	„Раждането на Луната“ с ученици от V и IX кл. от с. Девене	20 деца
15 юни	„Раждането на Луната“ с ученици от VI кл. от 25 училище „Петър Берон“	24 деца
15 юни	„Раждането на Луната“ с ученици от училище „Рьорих“	23 деца
20 юни	Летни ваканционни игри: „Раждането на Луната“	9 деца
22 юни	Летни ваканционни игри: „Дълбините на Земята“	10 деца
22 юни	Летни ваканционни игри: „Дълбините на Земята“	14 деца
28 юни	Летни ваканционни игри: „Минералите“	11 деца
28 юни	Летни ваканционни игри: „Минералите“	10 деца
29 юни	Летни ваканционни игри: „Съкровищата на земята“	10 деца
29 юни	Летни ваканционни игри: „Съкровищата на земята“	8 деца
30 юни	Летни ваканционни игри: Ателие „Цветна мозайка“	10 деца
30 юни	Летни ваканционни игри: Ателие „Цветна мозайка“	12 деца
1 юли	Летни ваканционни игри: Ателие „Цветна мозайка“	17 деца
7 юли	Рожден ден: Минералословица	10 деца
7 юли	Рожден ден: Ателие „Цветна мозайка“	10 деца
12 юли	Летни ваканционни игри: „Раждането на Луната“	6 деца
24 август	Летни ваканционни игри: „Раждането на Луната“	6 д. 1 ст.
30 август	Летни ваканционни игри: „Раждането на Луната“	27 деца
1 септември	„Вулкани“	1 дете
2 септември	„Скалообразуващи минерали“	1 дете
16 септември	„Скали, минерали и полезни изкопаеми“ с представяне на колекция от НМ „Земята и хората“ по поръчка на Тинтява Експлорейшън АД за ученици от III, VI и VII кл. в ОУ „Христо Ботев“ в Ивайловград	50 всяк.
30 септември	Европейска нощ на учените: „Природни стъкла“	50 всяк.
1 октомври	Школа по геология и минералогия: „Преди геологията“	12 уч.
8 октомври	Образователна игра „Треска за злато“	114 деца
9 октомври	Ателие за малки бижута	25 деца
8 октомври	Образователна игра „Треска за злато“	96 деца
9 октомври	Ателие за малки бижута	25 деца
15 октомври	Школа по геология и минералогия: „История на науката геология“	16 уч.
22 октомври	Школа по геология и минералогия: „Математика и природа“	10 уч.
5 ноември	Школа по геология и минералогия: „Форма и строеж на Земята“	7 участн.
12 ноември	Школа по геология и минералогия: „Възраст и химичен състав на Земята“	9 участн.
19 ноември	Школа по геология и минералогия: „Екзогенни процеси. Изветряне на скалите“	10 уч.
26 ноември	Школа по геология и минералогия: „Геоложка дейност на вятъра и леда“	11 уч.

3 декември	Работилница за коледни картички	27 деца
4 декември	Работилница за коледни картички	40 деца
7 декември	Интегриран урок: „Магнетизъм и полезни изкопаеми“ за VI кл. от училище „Българско школо“	30 деца
10 декември	Школа по геология и минералогия: „Повърхностно течащи води“	5 участн.
17 декември	Школа по геология и минералогия: „Подземни води“	9 участн.

10 на брой бяха богатите образователни програми, включващи многократни занимания: „Невидимата вода“ за съдържащата се в някои минерали вода (5 представяния с демонстрации); образователна програма „Раждането на Луната“ във връзка с гостуваща изложба на Френския национален център за научни изследвания в Лион (17 представяния с демонстрации); Пролетни и Летни ваканционни игри (21 представяния с игрови методи); Изнесени уроци по музика (9 представяния с демонстрации); „Математика и природа“ (3 представяния с демонстрации); Интегриран урок по физика и география (4 представяния с демонстрации); „Природни стъкла“ (многочасово представяне с демонстрации); Образователна игра „Треска за злато“ (двудневно многочасово представяне с демонстрации за над 200 деца); Школа по геология и минералогия (10 занимания по темите от учебната програма); Работилница за коледни картички (двудневно многочасови творчески занимания).

Демонстрации „Невидимата вода“ на 22 март - Световен ден на водата

Програма „Математика и природа“ за VI кл. от 17 училище „Дамян Груев“ на 1 юни

Интегриран музеев урок по физика и география за новите открития за произхода на Луната с ученици от VII кл., 107 училище „Хан Крум“

Занимания за симетрия в кристалите

В гостуваща лекция Петко Петров представи колекция „Скали, минерали и полезни изкопаеми“ от НМ „Земята и хората“ по поръчка на Тинтява Експлорейшън АД. Уроците за ученици от III клас и от кръжока по екология (VI-VII клас) бяха изнесени на открито в двора

на ОУ „Христо Ботев“ в Ивайловград. Скалите бяха разгледани като „скален цикъл“: променящи се от магмени в седиментни и метаморфни, с примери от района на Ивайловград. Темата за полезните изкопаеми беше поднесена в съкратен вид поради малката възраст на част от учениците. След уроците колекцията беше подредена в специални витрини във фойето на училището.

Образователните програми на музея бяха представени в две кандидатури: за наградите „Наследство“ на Сдружение „Български музеи“ в категория „Образователна инициатива“ и за Националната награда „Музейна образователна дейност“ на Министерството на културата за принос в популяризирането на културното наследство и изкуствата чрез създаване и въвеждане на музейни образователни програми.

Ваканционни игри

7.3. Видеопроекции, компютърни презентации

През 2022 г. в НМЗХ се състояха 19 проекции на 10 различни научнопопулярни филма с общо 361 зрителя (323 ученика и 38 пълнолетни) и 19 представяния на учебни презентации за общо 285 ученика. Общо зрителите на филми и презентации през годината са били 646.

10 от презентациите бяха част от различни образователни програми и обучения с общо 197 зрителя, а 9 бяха за Школата по геология и минералогия за общо 88 участника.

Десислава Делибалтова

7.4. Музейна игра

През 2022 г. НМ „Земята и хората“ стартира своята „Музейна игра“ като форма за допълнителен контакт с публиките на музея. Всеки петък на сайта и на страницата на музея във Фейсбук се публикува въпрос, свързан с експозициите на музея. Освен верен отговор, се изисква и снимка на участника пред съответния експонат. От участниците, изпратили верни отговори през седмицата, посредством томбола се определя печеливш за наградата –

минерален образец. Инициативата бързо набра популярност, основно сред младите почитатели на музея и се оформи ядро от постоянни участници, които с нетърпение очакваха новите въпроси. Прави впечатление, че значителна част от подаваните отговори са изключително подробни и показват, че участващите не са случайни посетители на музея, а се интересуват целенасочено от геология и минералогия, както и че следят подаваната от музея информация.

Например на въпроса *„Кой голям български поет е написал стихотворението „Пръстен с опал“?*

Антония Любенова отговаря: *„Пейо Яворов – това стихотворение той посвещава на Мина. Той подарява пръстен със същия камък и на Лора. Опалът ми е много любим. Винаги е толкова различен, цветен и красив.“*

Антония Любенова е участвала в игрите през 2022 г. с четири верни отговора и е печелила веднъж.

Антония Любенова

С правилни отговори се отличиха и Виктория Ласкина и Георги Янакиев

д-р Радка Златева

8. УЧЕБНИ КОЛЕКЦИИ

Част от постъпващите образци, масов материал – сборове на служители от музея, се насочват за учебни цели в образователните програми, които провеждаме. По молба на други музеи, читалища, средни училища и висши учебни заведения, музеят предоставя учебни сбирки. Сбирките, предназначени за учебните заведения са насочени за подпомагане обучението по география, физика и неорганична химия. Те съдържат образци от основните

минерали, полезни изкопаеми и скали. Основна мисия на НМ „Земята и хората“ е да подпомага образованието на българските ученици и студенти.

За историческите и археологически музеи се подбират естетични образци, които могат да се експонират. Задължително присъстват минерали от България, полезни при идентификацията на артефакти: кремъци с различна геоложка възраст, талк, кварц, халцедон, ясписи, минерали, използвани като природни пигменти: хематит, гьотит, графит, малахит, азурит, фелдшпати.

През годината беше открита временна експозиция „Умни минерали за умни телефони“, в която са включени 30 образца от насочените за Учебни колекции.

Светла Старирадева

9. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

През 2022 г. беше извършена диагностика на образци от фондовете или новопостъпили образци за насочване по фондовете, както и към разработките, свързани с участие в научни конференции.

9.1. Специализирана научна тематика.

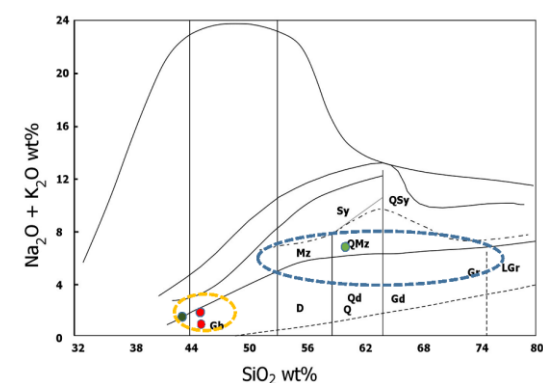
Тема: Магмени скали с необичайна орбикулярна текстура от района на Плана планина

Начало на изследванията на тези скали бе поставено през 2021 г., а през 2022 г. бяха допълнително изучени геохимичните им характеристики и ревизирана петрографската им принадлежност. Това са орбикулари с габров състав, каквито в природата се срещат доста по-рядко от такива с гранитен състав. Направи се връзка на генезиса им с тектонската обстановка. Изказа се предположение, че подобни структури могат да се очакват в дълбоките гранични зони и на други плутони от Средногорската единица.

Получените нови резултати бяха докладвани по време на XXII Международен конгрес на Карпато-балканската геоложка асоциация, състоял се от 7 до 1 септември 2022 г. в гр. Пловдив.

Един от изследваните образци

Петрография на изследваните проби

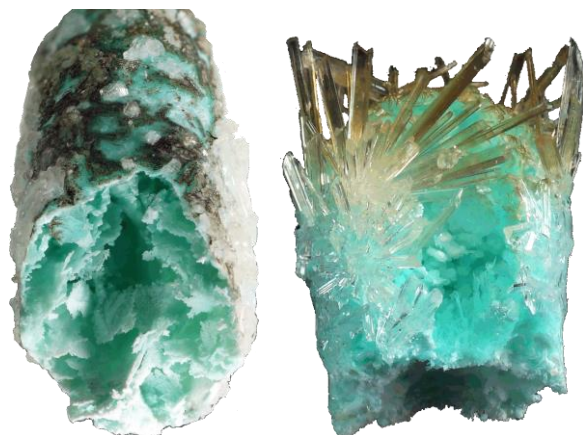
Тема: Изследване на вторични минерали, образувани в старите галерии на Маданските рудници

Изследвани са минерални проби от сталактити и драперии по стари галерии на рудник Гюдюрска, в сътрудничество с доц. Цвета Станимирова от Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Доказан е нов минерален вид за България – осакаит - цинков водасъдържащ хидрокси сулфат. Среща се рядко, досега има съобщения за находки само в 10 находища по света.

Осакаитът е вторичен минерал, образуван при окислението на руди, съдържащи цинк. В оловно-цинковата руда в Маданското рудно поле присъства и медсъдържащият минерал халкопирит, в разтворите от окислението на рудните тела, освен цинк, има и мед. Това е причината в българският осакаит да има съдържание на мед, при това в максималните

количества, които структурата на минерала позволява. Цветът му е синьозелен, след изсъхване става бледосиньо-зелен.

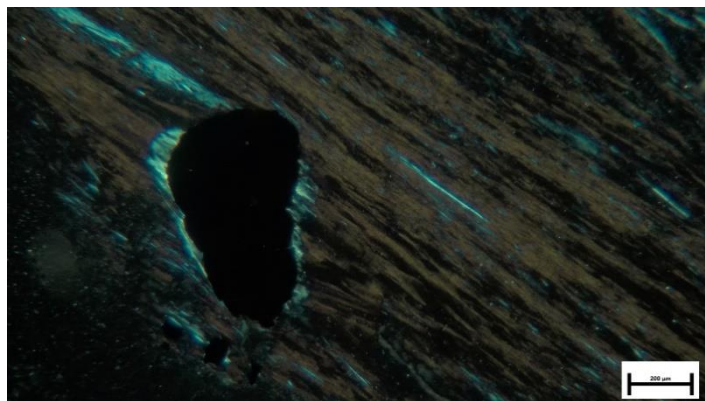
Резултатите от изследването бяха представени с презентация на Международната конференция на БГД, GEOSCIENCE 2022 от д-р Петко Петров.

Осакаит – нов минерален вид от нах. Гюдюрска, Златоград

Тема: Изследване на хромсъдържащи хлорити от хромитити в серпентинизирани ултрабазити в района на Голямо Каменяне, Източните Родопи

Материал за изследване бе събран по време на съвместна командировка с колеги от Института по минералогия и кристалография на БАН. Въпреки, че хромититите са обект на интензивно проучване още от средата на 20 век, на хлоритите в тях не са правени специални изследвания. Микроскопските наблюдения бяха извършени в музея, а структурно уточняване с рентгенографски методи бе направено от доц. Владимир Костов от ИМК. Получени са нови данни за кристалохимията на хромов клинохлор и е доказана е Pb политипна група за структурата му.

Микроскопска снимка на хромовия хлорит и хромитно зърно

9.2. Лаборатории

Рентгенова лаборатория – извършени са 95 броя рентгеноструктурни изследвания на минерали за докладване на фондови комисии и по научни теми на специалисти от музея. Извършена е редиагностика на предварително извършени дифрактограми по отделни групи и находища.

Лаборатория по оптична микроскопия - в електронната база има вписани 1285 дюншлифа.

Шлифова лаборатория – за стопанска дейност са срязани и полирани 380 бр. образци, а за докладване пред фондова комисия 72 бр. образци.

9.3. Научни публикации

- Монография: **Янакиева, Ж., Л. Нешева, М. Христова.** Колекция и архив на проф. Иван Бонев, дарени на НМ „Земята и хората“, НМЗХ, София, 2022.

- Монография: Костов, Р., Б. Каменов, Р. Василева, Р. Атанасова, **Л. Нешева.** „Минералите на България“, София, 2022. - **Petrov, P.** Mineral kingdom in the Earth and Man National Museum Sofia, Bulgaria. XXII International Congress of the CBGA, Plovdiv, Bulgaria, 7-11 September, 2022.

- **Pristavova, S., S. Encheva, P. Petrov, P. Petrov, P. Filipov.** Orbicular gabbro from the northern part of the Plana Pluton, Bulgaria – new data. Geologica Balcanica, 100 Anniversary of the Carpatian-Balkan Geological Association, XXII International Congress of the CBGA, Plovdiv, Bulgaria, 7-11 September, 2022.

- **Petrov, P., T. Stanimirova, S. Stariradeva.** First occurrence of the mineral osakaite $Zn_4(OH)_6(SO_4) \cdot 5H_2O$ for Bulgaria. GEOSCIENCE 2022 International Conference 8-9.12.2022, Sofia, Bulgaria.

- **Денчева, С., Д. Рачева, Т. Билярска.** Нови данни за цоизит от Рила, България. GEOSCIENCE 2022 International Conference 8-9.12.2022, Sofia, Bulgaria.

- **V. Kostov-Kitin, P. Petrov, S. Encheva.** Rietveld refinement of chromian chlinochlor from the chromitites of Golyamo Kamenyane serpentinite (Eastern Rhodopes). Rev. Bulg. Geol. Soc., 83, part 1, p. 27-38.

- **Златева – Узунова, Р.** Техничко-типологическа и суровинна характеристика на раннонеолитния кремъчен ансамбъл от обект Ябълково. In: Studia Archeologica Universitatis Serdicensis (Сборник в чест на проф. Кр. Пешаков, 2022).

Лариса Нешева

9.4. Научно-популярни публикации

- **Старирадева, Св.** 35 години Национален музей „Земята и хората“. Минно дело и геология, бр. 7-8, 2022, стр. 36-37.

9.5. Участие в научни форуми и конференции

9.5.1. XXII международен конгрес на Карпато-Балканската Геоложка Асоциация се проведе от 7 до 11 септември в гр. Пловдив. Участие в конгреса взеха Светлана Енчева и Петко Петров с постер (в съавторство) Orbicular Gabbro from the Northern Part of the Plana Pluton, Bulgaria – new data. Самостоятелен доклад на тема „Минералното царство в Националния Музей „Земята и хората““ изнесе д-р Петко Петров.

9.5.2. Десислава Делибалтова „От Питагор до Луната“ – Обучителен семинар „Музейни образователни програми и ресурси за провеждане на съвместни уроци по природни науки. Представяне на добри музейно-педагогически практики“ в Националния музей на образованието, Габрово на 12 ноември 2022 г.

9.5.3. д-р Петко Петров и Светла Старирадева „Изследване на вторични минерали, образувани в старите галерии на Маданските рудници“ – Националната научна конференция с международно участие „Геонауки 2022“, посветена на 155 години от рождението на проф. Лазар Ванков – 8 декември 2022 г.

9.5.4. проф. Жени Захаријева, Милена Христова - презентацията „30 години конкурс „Музиката и Земята“ - „Софийски музикални седмици“ - 23.06.2023

Лариса Нешева

10. УЧАСТИЕ В КОНКУРСИ, ПРОЕКТИ И ПРОГРАМИ

10.1. „Частично подновяване и модернизация на част от интериора и реквизита в Зала „Гигантски кристали“ на Националния музей „Земята и хората“ – по сесии на Министерство на Културата – Договор: РД-11-06-347/ 28. 10. 2022 Проект рег. 45-00-338/06.07.2022 г.

С проекта започна подмяна на текстове и фотоси, поставени в дървените конструкции от двете страни на входа на музея. Материалите, които подлежат на смяна, са свързани с цялостната мисия на Музея, но с времето са избелели и загубили своята представителност. Изработени са четири художествени банера с размер 1.20 на 3 метра за стената на главния вход, подновени са уводните текстове на 7 постоянни и 1 временна музейни експозиции, като текстовете са осъвременени и преведени на английски (превод досега нямаше). Изготвен е преносим ролбанер на Музея. Закупени са 4 сгъваеми паравани и 20 брой стативи, които ще осигурят възможности за сепариране на пространството при реализацията на концерти, спектакли, изложби. Използваните досега паравани и стативи бяха остарели и силно амортизирани и подмяната им беше наложителна – финансово отчетен през м. декември 2022, със срок на реализация – март 2023 година.

10.2. „Целева структурна подкрепа за компенсиране на увеличените разходи за отопление на Национален Музей „Земята и хората“ за периода януари - април 2023 г.“

Договор: РД-11-06-869/ 13. 12. 2022 Проект рег. 45-00-718/05.12.2022 г.

С помощта на това финансиране НМ „Земята и хората“ ще може да продължи спокойно работата си през зимните месеци на 2023 г., без да налага ограничения в използването на топлинна енергия в експозиционната зала, административните помещения и фондохранилищата. Това е от особено значение сега, когато след края на ограниченията, наложени от пандемията Ковид 19, Музеят бележи значителен ръст в посещаемостта и започва да възстановява обичайната си активност по отношение на провежданите в сградата му събития – ваканционни игри, екскурзоводни беседи, временни специализирани изложби, конференции, минерални изложения, концерти и др.

10.3. „Художествено заснемане на избрана част от движимите културни ценности от фонда на Музея и дигиталното им съхраняване“ - по сесии на Национален Фонд „Култура“ Проект рег. 45-00-339/06.07.2022 г.

„Дейности по опазване на движимото културно наследство в музеите и художествените галерии“

Договор: проектът е класиран, но не получава финансиране поради изчерпване на финансовия ресурс.

10.4. „Видеовизитка на НМ „Земята и хората“ (видеофилм на български език с английски субтитри)“ - конкурсна сесия: Програма за възстановяване и развитие на държавни, регионални и общински културни институти ' 22

Договор №: VRKI-2022-2/ 26. 07. 2022 Проект рег. VRKI2022-2

Проектът предвижда създаване на „видеовизитка“ на НМ „Земята и хората“. Различните аудитории ни познават с различни лица и откриват в Музея това, от което всяка от публиките ни се интересува – минераложка експертиза, образователни програми и инициативи за деца и възрастни, интригуващи експозиции, концертна зала, пространство за изложби и премиери на книги. „Визитката“ – изработена в дълъг и къс вариант, със субтитри на английски език – ще представи многостранния облик на Музея и ще разшири възможностите ни за бъдещи партньорства и сътрудничества - проектът е в процес на реализация и ще приключи в края на 2023 година.

10.5. Проект съвместно с Фондация „Земята и хората“ - XXX юбилеен конкурс „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“ Проект на Столична община, дирекция „Култура“ - Раздели „Стратегически събития“ и „Значими събития“ в Календара на културните събития на столична община за 2022 г. - Договор № СОА22-ДГ56-447/ 15.04.2022 - проектът е отчетен

10.6. Проект съвместно с „Земята и хората“ - Фестивал „Изкуствата за Земята“ – Откровенията на природата“, посветен на 50-та годишнина на Международния Ден на Земята Проект на Министерство на културата програма за подкрепа на творчески проекти в областта на сценичните изкуства - РД 11-06-144 от 15.09. 2022 г. - проектът е отчетен

10.7. Проект: Съвместно с Фондация „Албер Русел“ - XVI Международен конкурс „Албер Русел“ - Проект на Столична община, дирекция „Култура“ - Раздели „Стратегически събития“ и „Значими събития“ в Календара на културните събития на столична община за 2022 г. Проектът е отчетен

Благовеста Кирова, Милена Христова

11. КУЛТУРНА ДЕЙНОСТ

11.1. Изложби

От януари до септември в експозиционната зала на НМЗХ бе представена интерактивната изложба „Раждането на Луната – геоложка история“ – Проект Impact на Лабораторията по геология в Лион (CNRS / ENS de Lyon / Lyon1 University).

Музейните специалисти на НМЗХ подготвиха и експонираха временна изложба „Луна 16“ за приносът на българските геолози в изследването на Луната – проект „Изследване на лунния грунт“ от програмата Интеркосмос е включен български колектив от учени от Геологическия институт на БАН с ръководител проф. Иван Бонев.

„Луна 16“

Временните изложби „Минералогията - най-древната геонаука“ (Българското минералогическо дружество), „Археоминералогия“ и „Минерали и скъпоценни камъни във филателията“ (колекция на проф. Р. Костов), постерните изложби: „Братя Шкорпил“, „Георги Златарски“ и „Георги Бончев“ продължиха да информират заинтересованите посетители.

За 22 март бе експонирана обновената постерна изложба, посветена на Световния ден на водата и бяха прожектирани тематични научно-популярни филми, посветени на него.

На 1 април бе открита гостуваща изложба „Злати Златев – 40 години, посветени на събирането на български минерали“.

Деня на Земята – 22 април по традиция бе отбелязан с представяне на постерна изложба.

От май до декември посетителите на музея имаха възможност да посетят и гостуващата изложба „Метеорити“ с образци, събрани от Георги Пенев – Българско метеоритно дружество.

Традиционното събитие на музея – „5 юни – Световен ден на околната среда“ представи пред посетителите темата на годината – „Само една Земя“ с акцент „Да живеем устойчиво в хармония с природата“.

Във връзка с 35 години от откриването на НМЗХ и Деня на Дарителя на 17 юни бе открита временната изложба „Нови постъпления 2022“.

Европейски турнир-изложба за декоративни рибки „Гупи“, организиран от Гупи клуб-България и Международна федерация за декоративни рибки се проведе в периода 6-10 юли.

Европейски турнир-изложба за декоративни рибки „Гупи“

Седемдесет и седмата годишнина от атомната бомбардировка в гр. Хирошима бе отбелязана с постерна изложба и поднасяне на цветя пред камъка от Хирошима.

Изложба за Семипалатинския ядрен полигон в Казахстан бе показана от посолството на Република Казахстан в Република България между 25 и 31 август.

Поради големия зрителски интерес за Дните на Европейското културно наследство и Деня на София, от септември до декември отново бе експонирана постерната изложба „Сградата на музея „Земята и хората“ – пример за адаптация на индустриалното наследство у нас“.

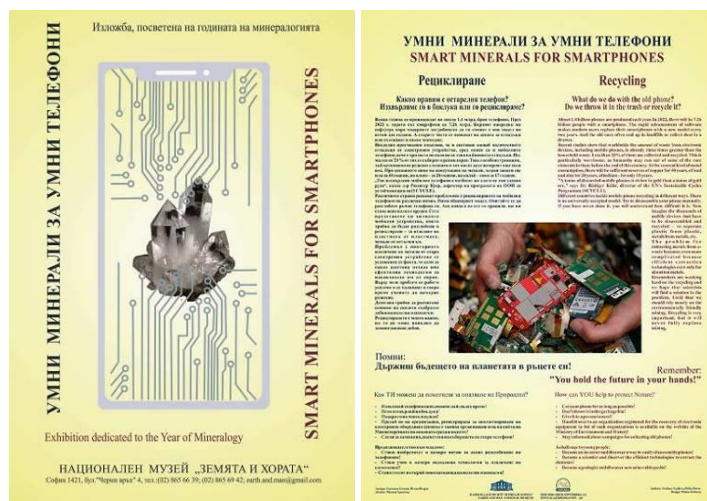
РИМ-Варна гостува в НМЗХ с временната изложба „Братя Шкорпил – пазители на историческата памет“ от септември до ноември.

*Откриване на временната изложба
„Братя Шкорпил – пазители на историческата памет“ – РИМ-Варна*

Творческата работилница на Фондация „Know-How“, последвана от изложба, бе показана на 15 и 16 октомври.

Специално за Международната година на минералогията от уредниците на НМ „Земята и хората“ бе подготвена и експонирана временна изложба – „Умни минерали за умни телефони“, която бе открита на 1 ноември.

Плакат и постер от изложба „Умни минерали за умни телефони“

Специален гост на събитието беше екип на „Дънди Прешъс Метълс“, който предостави възможност на посетителите да преживеят влизането в подземния медно-златен рудник „Челопеч“ посредством виртуална разходка. Също така разнообразните и занимателни материали на екипа запознаха публиката с процеса на добив на ценните метали. Посетителите можаха да си тръгнат и със снимка за спомен от различни локации, свързани с компанията.

Виртуална разходка в рудник „Челопеч“

Фото-изложба, организирана от община „Триадница“ показва работата на учениците от специалност „Фотография“ на НППФП – „Земята, хората, дигитализацията“ през м. декември.

Откриване на изложба „Земята, хората, дигитализацията“ – фотоси на ученици от НППФП

11.2. Концерти

През 2022 г. в музея се състояха 53 концерта.

В рамките на цикъла „Петолиние без ключ“, организиран от родителски комитет към НМУ „Любомир Пипков“ се състояха осем концерта на деца от училището.

Бяха осъществени три благотворителни организовани концерта (средствата от които са предназначени за доизграждането на тръбния орган в НМЗХ), в това число един, посветен на 337 години от рождението на Йохан Себастиан Бах и „Коледно странство“ - с изпълнения на Янко Маринов, Божидар Божкилов и Росен Драганов.

В традиционно сътрудничество с Музикална къща „Престо“ бяха реализирани три концерта.

Плакати за концерти „Коледно странство“ и Празничен концерт на Симфониета-Видин.

С два концерта за годината присъстват циклите „Музикални срещи“ и един – „Музикални вторници“.

За отбелязването на 8 март на сцената на музея се състоя Музикално-поетична празнична вечер „Баладите на Калиопа“.

На шест концерта виртуозите от Симфониета-Видин вдигнаха на крака публиките в залата на НМЗХ. Сред тях специално следва да се отбележат: концерт със солисти Марина Савова и Християна Лоизу (17 март), „Сцени на Струма“ (19 септември), „Есенни багри“ (25 ноември) и Празничен, коледен концерт (23 декември).

Янко Маринов, основател на консорта за стара музика Concerto Antico, реализира три концерта през годината по различни поводи и в разнообразни колаборации.

Момент от концерт „Stabat Mater – Pergolesi“ на Concerto antico (12.04.2022).

В рамките на XXX Международен конкурс за инструменталисти, певци и композитори „Музиката и Земята“ бяха проведени:

Концерт на лауреати на конкурса – 26 април;

Концерт на Дарина Малеева и Ксавие Лъоконт Де Ла Бретонери – 27 април;

Концерт на журито на конкурса – 28 април;

Гала концерт от XXX Международен конкурс за инструменталисти, певци и композитори „Музиката и Земята“ – 29 април.

На 13 май Симфониета-София, под диригентството на Петър Димитров, представи „Рихард Вагнер – оркестрови фрагменти“ със специалното участие на Йоана Буковска.

Момент от концерт „Рихард Вагнер – оркестрови фрагменти“.

На 20 май се състоя и концерт на Назарено Феруджо, Сребрина Минева - „Италианска вечер“.

Камерен хор „Ирина Щиглич“ зарадва своите почитатели на 26 май с „Песни за Земята“. На следващия ден Цветелина Малджанска представи концерта „Beau Soir“. Народен хор „Шевица“ представи на публиката нови интерпретации на фолклорни мотиви на 4 юни.

Народен хор „Шевица“ пред НМ „Земята и хората“

В рамките на 53-тия Международен фестивал „Софийски музикални седмици“, в НМЗХ се състояха концертите:

Фюжън микс „Етнокласик“ – Акустично-дигитален проект на Хишам Телмуди (10 юни);

Плакат за концерт на Назарено Феруджо, Сребрина Минева - „Италианска вечер“

Представяне на Фюжън микс „Етнокласик“ - Момчил Георгиев

Солисти на Камерната капела „Полифония“ (15 юни);

„Отдалечени галактики“ – Вокален рецитал на Албена Кехлибарева (27 юни);

Отбелязването на Деня на дарителя на НМЗХ на 17 юни включваше и концерт на проф. Жени Захариева.

Концерт на Trio Immersio, в рамките на Австрийски музикални седмици бе проведен на 6 юли.

Плакат за концерт на Trio Immersio

Постер от концерт „Пулсът на Япония в сърцето на България“

Концертът „Летен поздрав“ събра на една сцена проф. Жени Захариева и Тома Даракчиев на 24 юли.

Като част от събитията за отбелязване на 77-тата годишнина от атомната бомбардировка над гр. Хиросима в НМ „Земята и хората“ се състоя концерт на японския пианист Юске Хосака.

Посветен на Европейски дни на наследството бе концерта „Cantique D'Amour“ на 17 септември.

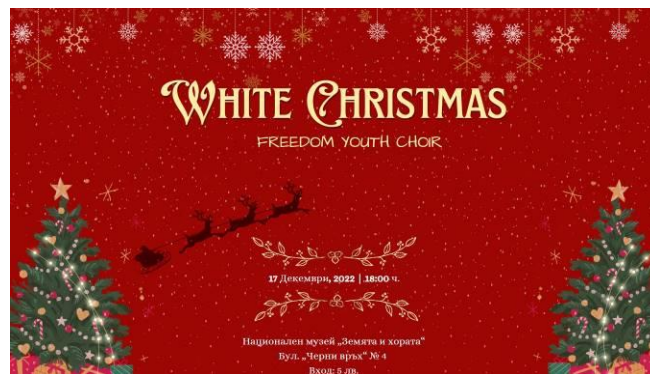
Един от концертите в рамките на Фестивал „Изкуства за Земята“ се състоя на 27 септември, а втори на 28 октомври.

Концерт на Фондация „Бяло братство“ бе проведен на 20 октомври.

Като част от ежегодно провежданата инициатива Дни на японската култура в България, на 24 октомври 2022 г. Юске Хосака и Велина Петкова представиха „Пулсът на Япония в сърцето на България“.

На 31 октомври в експозиционната зала на НМЗХ се състоя Концерт на лауреатите от конкурс „Албер Русел“.

Други музикални събития, които следва да се отбележат през 2022 г., са юбилеен концерт „110 години – Парашкев Хаджиев“ (5 ноември), Благотворителен концерт в памет на фолклориста Коста Колев (20 ноември), концерт на младежки хор „Свобода“ – „White Christmas“ (17 декември).

Постер от концерт „White Christmas“ на младежки хор „Свобода“

д-р Радка Златева

11.3. Други изяви в музея:

В рамките на традиционните образователни събития за подрастващите в НМ „Земята и хората“ се състояха:

- Серия изнесени уроци по музика от Росен Драганов за ученици от столични училища
- април, май, юни;
- Пролетни ваканционни игри – 4-8 април;
- Летни ваканционни игри – 20, 22, 28, 29 и 30 юни

Изнесени уроци по музика за ученици от столични училища

На 14 май се проведе изданието на Европейска нощ на музеите 2022 г., организирано от Френският институт в България в партньорство с Министерство на културата и Столична община. Специалната програма на НМЗХ за събитието включваше наблюдение на Луната с телескоп – занимания за деца и възрастни (Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“) и поредица от лекции:

- „130 години астрономия в България“ - доц. д-р Евгени Овчаров, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“;
- „Земя 2.0: Космическото бъдеще на човечеството“ – доц. д-р Владимир Божилов, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“;
- „Къде и как се раждат звездите“ – доц. д-р Тодор Велчев, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Нощ на музеите 2022 г., наблюдение на Луната с телескоп – занимания за деца и възрастни (Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“)

Изданието за 2022 г. на любимото на гостите и жителите на София изложение за чай – FesTeaVal бе в бутиков формат, но с богата и разнообразна съпътстваща програма. То се проведе от 24 до 26 юни.

Щанд за японски чай - FesTeaVal 2022 г.

На 28 юни се състоя награждаване на победителите в компанията „Веломания“ ЕООД.

д-р Радка Златева

12. ОНЛАЙН СЪБИТИЯ

Както и предходната година, през първата половина на 2022 година бяха в сила редица ограничения, свързани с пандемията от COVID – 19. Някои от традиционните изяви за Националния музей „Земята и хората“ не се състояха (Моден салон „Абитуриенти“), или се проведеха онлайн (14 февруари – Ден за отдаване на почит, към делото на Константин-Кирил Философ). Тържественото честване на Успението на св. Константин Кирил – Философ, съвместно с КМНЦ-БАН, се състоя на адрес:

<https://www.facebook.com/KiriloMetodievskiNaucenCentrPriBan>

КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИЯТ НАУЧЕН ЦЕНТЪР – БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
И
НАЦИОНАЛНИЯТ МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

ИМАТ УДОВОЛСТВИЕТО ДА ВИ ПОКАНЯТ

НА ТЪРЖЕСТВЕНО ЧЕСТВАНЕ НА УСПЕНИЕ КИРИЛОВО,
което ще се проведе на 14 ФЕВРУАРИ 2022 г. (понеделник) от 11.00 ч.
на платформата Zoom.

В ПРОГРАМАТА

1. Представяне на най-новата книга от поредицата „Легенда“ – справочника **КОЙ, КОГА, КЪДЕ В ПРОСТРАННОТО ЖИТИЕ НА СВ. КОНСТАНТИН-КИРИЛ**, с участие на авторките доц. д-р Мая Иванова и гл.ас. д-р Цветомира Данова.
- и
2. Лекция на тема „**ТРИТЕ ПРОЛОЖНИ ЖИТИЯ НА СВ. КИРИЛ: ОСОБЕНОСТИ И ОТНОШЕНИЯ КЪМ ДРУГИТЕ КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ ИЗВОРИ**“, която ще изнесе маг. Алберто Понтироли – специалист в Кирило-Методиевския научен център.

Срещата ще може да проследите на адреса на във Facebook:
<https://www.facebook.com/KiriloMetodievskiNaucenCentrPriBan>

Постер за тържествено честване на Успението на св. Константин Кирил – Философ, съвместно с КМНЦ-БАН

На страницата на музея в социалната мрежа Фейсбук бяха представени поредица от материали, посветени на минерални находища, видове минерали и традиционни за музея събития:

Сагенитови ахати от района на с. Нановица, Източни Родопи
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/508565217506469>

Национален музей „Земята и хората“
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/415311796947610>

Минерали от находище Маджарово, Източни Родопи
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/1052478738664055>

Минерали от пегматитите в района на Ардино
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/529104608505831>

Световен ден на водата – 22 март
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/386172389675536>

Ден на Земята - 22 април
<https://www.facebook.com/earthandman/videos/378751310791170>

д-р Радка Златева Елица Димитрова

13. ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНАТА МРЕЖА, WEB СТРАНИЦА и ФЕЙСБУК на НМЗХ ПРЕЗ 2022 г.

13.1. ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНАТА МРЕЖА

През месец май 2022 г. беше сключен договор с фирма „Калдера ЕООД“ и започна работа по подобряване на мрежата. През този период беше осигурен достъп до интернет – 100 Mbit и беше конфигурирана устойчивост на отказ на услугата чрез втори доставчик.

Беше осъществена проверка на локалната мрежа и подмяна на кабели и компоненти, с цел гарантиране на безпроблемна работа и сигурност на достъпа.

Направени са инсталация на маршрутизатор и конфигуриране на защитна стена.

Бяха инсталирани и конфигурирани активна директория и създаване на потребители и права за достъп. Създадох се политики за комплексност и смяна на паролите.

Беше инсталиран файлов сървър и се създадох правила за достъпи, както и автоматично монтиране на целевите папки за всеки отделен потребител и група. Конфигурира се снапшот бекъп с цел намаляване на загубите от инциденти чрез намаляване на времето за реагиране и възстановяване на информация при възникване на субективни инциденти.

Осъществи се инсталация на безжична мрежа на територията на музея и конфигуриране на изолирана от основната допълнителна мрежа за посетители.

Инсталира се мрежов сторидж (NAS Server), с цел бекъп на данни от основния сървър.

Осъществи се преинсталация и хардуерна профилактика на персоналните компютри, както и техническа поддръжка и мониторинг на компонентите на информационната система на музея.

13.2. ПОДДРЪЖКА И ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНИТЕ КОНФИГУРАЦИИ ПРЕЗ 2022 г.

В края на 2022 г. в Национален музей „Земята и хората“ работят 34 компютърни конфигурации, от които 1 работно място в библиотеката за читатели, студенти, стажанти, учени и гости на музея. Всички работни места са оборудвани с компютри и монитори.

Има закупени и готови за монтиране още компютърни конфигурации, лаптопи, монитори и принтери, които предстоят да бъдат разпределени. Общия брой на конфигурациите е 39.

От тези 39 конфигурации – 6 броя са лаптопи, 30 бр. компютри и 3 компютър + монитор All in One.

Конфигурациите включват и 5 бр. скенери, 18 бр. принтери и 13 бр. външна памет HDD. НМЗХ разполага с 30 бр. монитори.

Национален музей „Земята и хората“ разполага с 2 бр. телевизори, които служат за презентирание на различни филми и презентации в различни събития, образователни и учебни дейности и други на НМ „Земята и хората“. Телевизор LCD TV SONY UHD KD-85XG8596, 85” и стойка за телевизор VOGELS THIN 550 се намират в Интерактивен кът. Мобилна стойка за телевизор SBOX FS-401, с монтиран телевизор Sony Bravia 55XE9005, 55” се намират в Заседателна зала.

13.3. САЙТ И FACEBOOK СТРАНИЦА НА НМ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

През 2022 г. интернет страницата на музея - <https://www.earthandman.org/> беше редовно актуализирана със съдържание – информация, новини, съобщения, програми, събития и други. Бяха премахвани и добавяни нови страници и менюта. Сайта на музея и Фейсбук страницата бяха свързани помежду си. Уникалните посещения през 2022 г. са 19 620 (За сравнение – през 2021 г. са 6400).

През декември 2021 г. поради технически причини Facebook страницата на музея изгуби почти цялото си съдържание (от 2016 г. насам) и последователи (над 7000). Не могат да се възстановят данни. Съдържанието на страницата също не може да бъде възстановено. През 2022 г. Facebook страницата на музея беше обвързана със сайта и беше редовно актуализирана със съдържание – информация, новини, съобщения, програми, събития и други.

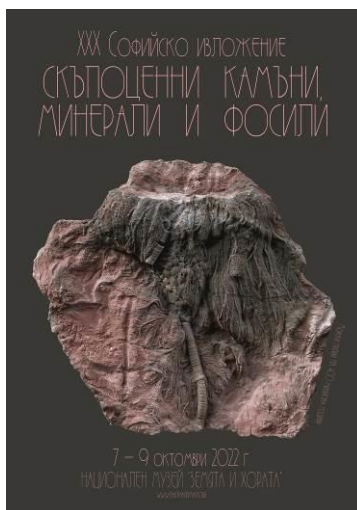
За периода от 01.01.2022 г. до 01.01.2023 г. е събрала 1486 последователи. 17 267 потребители са посетили и разгледали страницата. А съдържанието и публикациите ѝ са достигнали до 122 613 души.

Елица Димитрова

14. ТРАДИЦИОННИ ИЗЯВИ

14.1. Дни на минералите

След двугодишно прекъсване, през 2022 година стана възможно провеждането на изложения на минерали.

На 7, 8 и 9 октомври в Националния Музей „Земята и хората“ се проведе XXX-то Софийско изложение на минерали, скъпоценни камъни и фосили. Участниците бяха над 60 – фирми и колекционери от страната, Армения и Румъния. Традиционно се проведеха конкурсите за най-добър образец от страната и света, най-добро изделие от минерал или най-добър скъпоценен камък. Диплом за най-добър образец от България получиха двама колекционера.

Най-добър минерален образец от България: аметистова друза от Маджарово. Образец на Шукри Сираков

Най-добър минерален образец: аурипигмент от САЩ. Образец на Руслан Александров

Най-добър минерален образец от България: церусит с малахит от нах. „Дружба“, Лъки. Образец на Георги Бозуков

За децата организирахме „Треска за злато“ – демонстрации за промиване на злато от речен пясък и Ателие за изработване на дребни бижута и декорации с мъниста.

Великденското изложение на минерали, фосили и скъпоценни камъни се провежда от 15 до 17 април, а Коледното – от 2 до 4 декември. На последното за 2022 г., музеят организира детска работилница за изработване на коледни картички с разноцветни камъчета.

Светла Старирадева

14.2. Ден на водата – 22 март

Световният ден на водата е създаден чрез резолюция на ООН на 22 декември 1992 г. и се чества всяка година на 22 март, акцентирайки върху различни проблеми.

Музеят „Земята и хората“ отбелязва празника повече от 2 десетилетия. През 2022 г. се включи към честванията с изготвяне на постер по темата за 2022 г. „Подземните води - да направим невидимата вода видима“ и провеждане на детска образователна игра. Чрез нея над 90 деца научиха, че в минералите има „скрита“ вода и по какъв начин тя може да бъде намерена. Материалът беше специално подбран, адаптиран и подготвен така, че да е интересен и разбираем за 7-12 годишни деца.

Детска образователна игра „Невидимата вода“

Десислава Рачева

14.3. Ден на планетата Земя – 22 април

Денят на Земята се чества над четири десетилетия, а от няколко години официално е включен в календара на ООН. Смята се и за рожден ден на съвременните екологични движения. България се включва в отбелязването му през 1993 година. Всяка година на 22 април над половин милиард души на планетата честват този ден.

По повод Международния ден на Земята – 22 април в музея и във Facebook страницата бе представена постерна изложба, посветена на историята на възникване на този

международен ден, както и на инициативите на НМ „Земята и хората“, осъществени през годините. Към 8-те постера, изготвени до миналата година, бе добавен нов постер, посветен на темата за 2022 г. – „Инвестирайте в нашата планета“.

Лариса Нешева

14.4. XXX международен конкурс „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“

От 26 до 29 април 2022 г. в музея „Земята и хората“ и с постоянното ме партньорство се състоя XXX юбилеен международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ и Фестивала „Изкуствата за Земята“, под мотото „Откровенията на Земята“ с участието на над 50 млади музиканти от България, Македония, Франция, Япония, Русия и Китай.

*Доц. д-р Михаил Малеев, създател
и дългогодишен директор на Националния музей „Земята и хората“*

Конкурсът бе открит от Михаил Малеев, основател на Музея „Земята и хората“ с лекция - анализ на движението „Устойчиво развитие“ с интересни факти от зараждането му до съвременните проблеми в прилагането му на практика и най-вече за значението на духовния му аспект. Конкурсът бе придружен от богата концертна програма и майсторски класове.

Тома Белев – заместник-министър на околната среда и водите и Виктор Василев - голямата награда на конкурса „Музиката и Земята“ 2022

проф. Жени Захариева и Ана-Мария Узунова - Първа награда

Милена Христова

14.5. Нощ на музеите

През 2022 г. Нощта на Музеите се проведе на 14 май.

В НМ „Земята и хората“ програмата за събитието беше обвързана с временната изложба, гостуваща по това време в Музея – „Раждането на Луната – геоложка история“.

Посетителите имаха възможност да видят и специално изготвената от уредниците експозиция „Луна 16“ и приносят на българските геолози в изследването на Луната“; да слушат лекции от Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“ и да зададат въпроси си към лекторите; да наблюдават Луната с телескоп.

Програмата завърши с концерт на Росен Драганов и Янко Маринов – изпълнения на орган и пиано, с акцент „Лунната соната“.

„Нощта на Музеите“ премина с голям успех, гости на Музея бяха над 4 500 души.

Благовеста Кирова

14.6. Световен ден на околната среда – 6 юни

Световният ден на околната среда се отбелязва в цял свят на 5 юни. Ежегодно се избира мястото за провеждане на основните събития, като честванията протичат по определена тематика и девиз. Музеят „Земята и хората“ се присъединява в отбелязването през 1991 година.

През 2022 г. НМ „Земята и хората“ се включи в инициативата със собствена програма. Всеки посетител на музея имаше възможност да нарисова своя картина на тема „Земята е само една“. В инициативата взеха участие талантивите ученици от Националната гимназия за приложни изкуства „Свети Лука“. Всички участници рисуваха под звуците на Димитрий Шостакович в изпълнение на талантивата цигуларка Дарина Малеева.

Под звуците на Шостакович, в изпълнение на Дарина Малеева, участниците рисуват
Гергана Кацарска

14.7. Ден на Дарителя на музея – 19 юни

Ежегодно на 19 юни честваме Деня на Дарителя. Подготвя се временна експозиция „Нови постъпления“, в която се представят най-добрите образци от дарения и теренни сборове, обогатили фонда на музея през последната година. В жест на благодарност, на дарителите се връчват свидетелства за дарение.

През 2022 г. отбелязахме 35-годишния юбилей от създаването на НМ „Земята и хората“.

По този повод подготвихме отделна витрина, включваща част от даренията на инициатора за създаването на НМ „Земята и хората“ и негов първи директор – доц. Михаил

Малеев. В нея присъстват исторически образци, свързани с имената на световноизвестни учени: авторски образец на А.Н. Лабунцов, в който за пръв път е описан *ферсманит*; изключително красиви „усукани“ кристали *кварц* – оригинали на Г.Г. Лемлейн, описал ги за първи път; редки минерали от В.И. Степанов от находище „Кьостер“ – *кьостерит* и *монтебразит*; *гагаринит* от нах. „Катугин“ и др. Втората част от витрината е озаглавена „Любими находки“: *апатит* от находище „Слюдянка“, *папирипат* и *хизингерит* от района на Далнегорск, *брусит* от находище „Актоврак“ в Централен Сибир, *магнетитови сферолити* от Дашкесан, Азербайджан, два прекрасни образца от България – *арагонит* и *хънтит* от „Михалково“.

доц. Михаил Малеев и арх. Христо Ганчев пред витрината

Във връзка с „Деня на Дарителя“ бе експонирана и витрина с новопостъпили книги – дарения за библиотечния фонд на музея.

Светла Старирадева

14.8. Ден на Милосърдието – 6 август

На 6 август, за 24-ти път, Националният музей „Земята и хората“ отбеляза Деня на Милосърдието, ден за съпричастност към жертвите на атомните бомбардировки в Хиросима и Нагасаки. Експониран бе „Камъкът от Хиросима“, гранитен къс от уличната настилка, понесъл въздействието на атомния взрив. Бе подредена постерна изложба, разказваща за събитията. Акцент в програмата бяха премиерните изпълнения на „Дневникът на Акико“ и каденцата на концерт за пиано №4 от Дай Фуджикюра, написани в памет на жертвите от Хиросима и изпълнени от японския пианист Юске Хосака.

Постерна изложба за Деня на милосърдието

д-р Радка Златева

14.9. Дни на Европейското наследство

И през 2022 година, по традиция, Дните на Европейското културно наследство – 17 и 18 септември бяха отбелязани с концерт орган и пиано на Росен Драганов и Янко Маринов с безплатен за посетителите вход. Програмата включваше творби от изтъкнати европейски композитори. Отново бе експонирана и постерната изложба „120 години Софийски арсенал“, запознаваща с историята на сградата на музея.

Милена Христова

14.10. Постерна сесия на БГД и вечер на геолога

На 9-ти декември от 18.00 ч. в експозиционната зала на музея се проведе постерната сесия на Международната конференция на БГД, GEOSCIENCE 2022. Бяха представени 120 постера. Българското геологическо дружество закри Международната конференция с Коледна вечер на геолога, традиционно провеждана през последните години в НМЗХ, на която бяха връчени и награди за научни разработки на млади учени.

Лариса Нешева

15. РЕКЛАМА И РАБОТА С МЕДИИТЕ

През 2022 година в печатните и електронните медии бяха публикувани над 125 анотации и интервюта за работата и изяви в музея. В пренаситения с тревожни новини медиен пазар на 2022 г. новините за музейни инициативи и културни събития намираха

положителен отклик. Постоянните партньори на музея, като сайтовете kulturni-novini.info, iskrata.bg, programata.bg, visitsofia.bg, програмите на Българско национално радио: Хоризонт, Христо Ботев, Радио България, Радио София, БТА отразяваха адекватно музейната дейност.

Интервюта на музейни специалисти и участници в събития бяха излъчени в телевизионни и радио предавания: 06.01.2022 г. БНР, „Култура“, Светлана Енчева; 08.01.2022 г. Европейски хоризонти – за музея за галерията, Милена Христова <https://bnr.bg/post/101584455>; 17.01.2022 г. Радио Христо Ботев, „Нашият ден“, Светлана Енчева; 25.01.2022 г. БТВ радио и ФМ Класик, Изложба „Раждането на Луната“, Петко Петров; 25.01.2022 г. „Какво се случва“, програма Христо Ботев, Изложба „Раждането на Луната“, Петко Петров; 18.03.2022 г. БТВ радио и ФМ Класик, Росен Драганов; 18.03.2022 г. БТВ радио и ФМ Класик, Милена Христова за Световен ден но водата; 06.06. 2022 г. Сутрешен блок, БНТ и БНР програма „Христо Ботев“– пряко включване, Изложби „Раждането на Луната“ и „Луна 16“, по-повод 50 години от стъпването на човека на Луната; 27.10.2022 г. Радио София, Петко Петров, за изложба „Умни минерали за умни телефони“; 09.11.2022 г. БНТ радио и НОВА ТВ, Светла Старирадева, за Изложение на минерали, фосили и скъпоценни камъни; 06.11.2022 г. БТВ, след централни новини, Петко Петров, за изложба „Умни минерали за умни телефони“ и др.

През цялата година месечни програми, информационни бюлетени, прес-информации и афиши бяха изпращани на редакции на медии и журналисти, проявяващи интерес към събитията в музея.

През годината периодично се налагаше списъците с контакти да бъдат актуализирани, поради закриване на някои медийни канали.

За разлика от предходната година, когато адресът на музея във Facebook бе основен канал за комуникация, през 2022 на първо място бе електронната поща.

През 2022 година продължи сътрудничеството с инициативата на Центъра за градска мобилност и Столична община „Карта София“ и туристически информационен център – София.

д-р Радка Златева

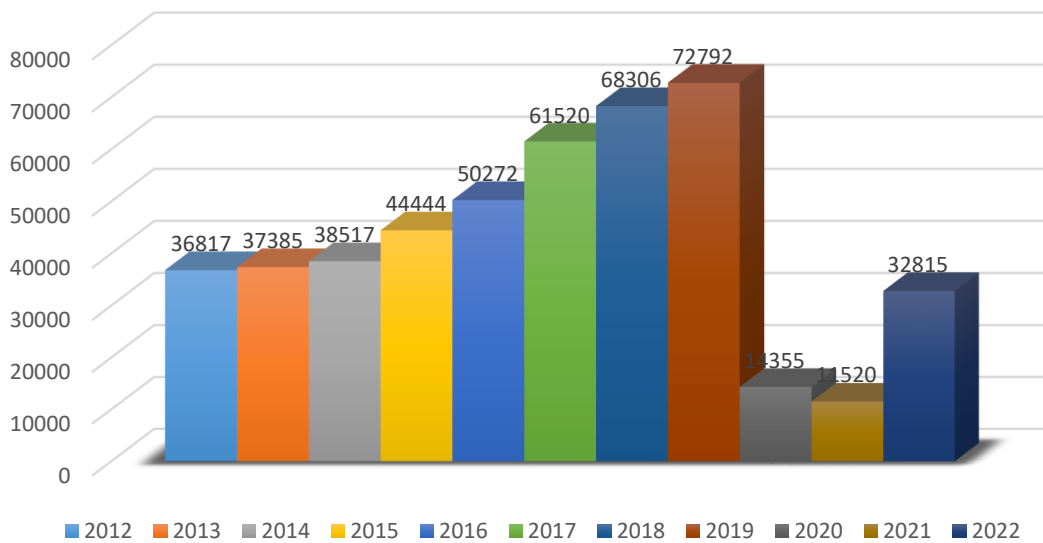
16. ПОСЕЩАЕМОСТ

През 2022 г. музеят е бил отворен за посетители 352 дни. Бил е затворен 13 дни: на 1, 2 и 3 януари (Нова година), 22-25 април (Великден), 24-28 декември (Коледа) и 31 декември (Нова година).

През 2022 година общо 32815 души са посетили Националния музей „Земята и хората“, от които: платени – 21414 с 20630 билета (784 семейни билета), безплатни – 12185, в т.ч. за изяви в музея – 7623.

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бр. посетители	36817	37385	38517	44444	50272	61520	68306	72792	14355	11520	32815

Общ брой посетители 2012-2022 г.

Платени посещения	Безплатни посещения	Посетители само за изяви
21414	12185	7623

Милена Христова

17. АРХИВНА ДЕЙНОСТ

Описването, съхранението и ползването на архивните единици е съобразено с изискванията на Държавна агенция „Архиви“ и Правилника за Научния архив на НМЗХ, утвърден със Заповед №187-РД-19 от 17.07.2017 г. През годината са превени справки във връзка с ежедневната музейна дейност и одита в НМЗХ.

През декември 2022 г. започна проверка на архива на НМЗХ от специалист от ДА „Архиви“.

17.1. Научен архив

Работата в Научния архив на НМЗХ включваше: инвентаризация, преинвентариране, структуриране, описване, надписване, вписване в инвентарната книга и електронния архив и съхранение на 247 архивни единици, 37 – нововъведени през 2022 г.: научни паспорти,

актове за приемане и предаване на музейни предмети, протоколи от инвентаризация на фондовете и др.

Пролет Груева

17.2. Лични архивни досиета

В НМЗХ се съхраняват архивни досиета на: инж. Евгений Майрович, проф. д-р Георги Бончев, проф. Георги Златарски, акад. Страшимир Димитров, проф. Цоньо Димитров, проф. дгмн инж. Геолог Иван Бедринов, ст.н.с. I ст. дгн Иван Бонев, ст.н.с. д-р инж. Георги Господинов, акад. Иван Костов, проф. Мария Желязкова-Панайотова, инж. Емануил Максимов, ст.н.с. Георги Канурков, доц. Малешко Йорданов, Борислав Йорданов, Петър Трантеев, проф. д-р Димитър Баларев, доц. Малешко Йорданов, Борислав Йорданов, инж. Григор Йосифов и доц. Васил Атанасов.

През 2022 г. бе приет личен архив на Св. Петрусенко.

Пролет Груева

17.3. Фотоархив

През 2022 г. НМ „Земята и хората“ продължава да попълва дигиталния си фото и видео архив.

Документират се:

- събития и прояви, организирани, реализирани и проведени от специалистите в музея;
- гостуващи в музея събития и прояви;
- тематични постерни изложби, експонирани в музея;
- тематични изложения, проведени в залите на музея;
- тематични изложби, събития с кауза, концерти и премиери, проведени в музея;
- събития с хибриден формат между наука, изкуство, култура, развлечение, образование, социален ангажимент
- посещения на групи в музея;
- ваканционни игри и образователни занимания;
- гостуващи изложби на музея в други градове на България.

През 2022 г. към фото архива на музея са добавени над 2 000 изображения, в обем 7. 4 GB.

Благовеста Кирова

17.4. Видеоархив

В изпълнение на Проект „Видеовизитка на НМ „Земята и хората“ от месец октомври 2022 започна заснемане на основни събития в Музея. Заснети са концерти, подготовката и откриването на изложби; изложенията на минерали, фосили и скъпоценни камъни и др. Натрупаният към момента видео материал е с обем 140 минути. Планирано е през 2023 г. заснеманията да продължат.

Благовеста Кирова

17.5. Аудиодокументация и аудиоархив

През 2022 г. към аудиоархива на НМЗХ са добавени 75 минути аудиофайлове – архивни записи от откриването на изложбата „Раждането на Луната – Геоложка история“ и разказ на Михаил Малеев (първи директор на Музея) за създаването на НМ „Земята и хората“ и развитието му през годините (слово, произнесено в Деня на Дарителя).

Благовеста Кирова

18. БИБЛИОТЕЧНА ДЕЙНОСТ

18.1. Библиотечно-библиографски процеси

1.1. Приемане на библиотечни документи:

– 80 заглавия новопостъпила литература – дарение М. Малеев, Св. Петрусенко, Бистра Филипова, Алексей Жалов.

1.2. Регистриране на текущи периодични издания: „Mineralogical Record“, „Будител“, „Геология и минерални ресурси“, „Минно дело и геология“.

18.2. Обработка и каталогизация

2.1. въвеждане в инвентарна книга и в ЕК (електронен каталог) след издирване на необходимите за описанието данни от заглавната страница, издателското каре, справка със стандарта за описание; таблица за транслитерация, интернет и др.

2.2. класифициране на библиотечните документи: проучване на съответния документ, интернет, вземане на класификационно решение на базата на УДК (Универсална десетична класификация).

2.3. Сигниране на библиотечните документи: съставяне на систематично-азбучна сигнатура, поставяне на сигнатурата на гърба на заглавната страница, изнасяне на сигнатурен етикет

18.3. Библиотечен фонд

Библиотечен фонд към 31.12. 2022 г.	
Библиотечни единици: (по инвентарни книги)	
Книги	6315
Българска периодика	1038
Чужда периодика	3256
Карти – с обяснителни записки	80
Дисертации	2
Автореферати	65
DVD, CD	28
Колекция „Геоложки карти – пощенски картички“	365
Отпечатъци	1 860
Общ библиотечен фонд:	13 009

Пролет Груева

19. ФИНАНСОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ДЕЙНОСТ

19.1. Финансова

19.1.1. Източници на средства извън бюджетната субсидия

Средствата извън бюджетната субсидия в Национален музей „Земята и хората“ през 2022 г. са получени от два спечелени проекта по програми към Министерство на културата, поискани допълнителни средства за капиталови разходи и един проект от Национален фонд „Култура“ в размер на 73 299.58 лв.

Средствата, получени от спечелените проекти, сключени договори и заповед с Министерство на културата са както следва:

1. Договор № РД11-06-347/28.10.2022 г. за реализация на проект „Частично подновяване и модернизация на част от интериора и реквизита в Зала „Гигантски кристали“ на Национален музей „Земята и хората“ в размер на 7 037 лв.
2. Договор № РД11-06-869/13.12.2022 г. за реализация на проект „Целева структурна подкрепа за компенсиране на увеличените разходи за отопление на Национален музей „Земята и хората“ в размер на 25 763.29 лв.

3. След пуснатата заявка от НМЗХ на 02.09.2022 г. за нужда от дълготрайни материални активи до Министерство на Културата със заповед №РД-09-1163/20.10.2022 г. са одобрени средствата в размер на 26 341.49 лв.

Средствата получени от спечелен проект и сключен договор с Национален фонд „Култура“ са както следва:

1. Договор № VRKI-2022-2/26.07.2022 г. за реализация на проект „Видеовизитка на НМ „Земята и хората“. Видеофилм на български език с английски субтитри.“ в размер на 14 157.80 лв. по „ПРОГРАМА ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ДЪРЖАВНИ, РЕГИОНАЛНИ И ОБЩИНСКИ КУЛТУРНИ ИНСТИТУТИ“.

Реализиран е проект към Национален дарителски фонд „13 века България“ по договор №57-РД-18/23.12.2021 г. за финансиране на книга.

Венцислава Велчева

19.1.2. Финансов анализ на бюджетната 2022

Национален музей „Земята и хората“ е юридическо лице второстепенен разпоредител с бюджет към Министерство на културата.

Финансирането на музея като второстепенен разпоредител с бюджет се осъществява благодарение на: субсидия от бюджета на Министерство на културата и собствени приходи от продажба на билети и стопанска дейност, получени според условията на действащото законодателство. През 2022 г. Национален музей „Земята и хората“ реализира над 100 % съгласно утвърдения от Министерство на културата приход с писмо изх. № 65-00-287/10.06.2022 г.

Министерство на културата с писмо изх. №65-00-288/10.06. 2022 г. увеличи бюджета на НМЗХ в частта на §§ 01-00 Заплати и възнаграждения за персонал, нает по трудови правоотношения с 87 074 лв., §10-00 издръжка с размер на 63 054 лв. и на основание чл.112 ал.1 от Закона за публичните финанси и във връзка с РМС №196 от. 01.04.2022 г. и на основание ПМС 81 от 09.05.2022 г. на Министерски съвет.

Директорът на НМЗХ, като администратор на бюджета, управлява самостоятелно публичните средства при спазване изискването за полагане на двоен подпис и контрол по законосъобразност, целесъобразност и добро финансово управление.

НМЗХ има финансова обособеност и завършено счетоводно отчитане – прилага двустранно счетоводно записване и изготвя самостоятелен годишен счетоводен баланс.

Финансовата дейност за 2022 г. се осъществява на база действащите разпоредби в Република България и вътрешно нормативни документи. За бюджетните сметки се прилага отчетност на касова основа в съответствие с Единната бюджетна класификация.

Финансово-правната форма, чрез която се регламентират приходите и разходите, управлението на финансите и имуществото, е държавният бюджет на Република България.

НМЗХ стриктно изпълнява утвърдения бюджет от Министъра на културата, спазва изискванията на първостепенния разпоредител и разпоредбите на българското законодателство. Ежедневно спазва вътрешните правила, процедури и заповеди по изпълнението на дейностите в музея. Осигурява ефективна система за планиране, управление и отчитане на резултатите и разходване на публичните средства.

Венцислава Велчева

19.1.3. Музейни приходи

През 2022 г. приходите на музея са от продажба на билети, сувенири, картички, рекламни материали, такси, услуги, културни мероприятия, приходи от наеми на имущество и др. Собствените приходи на музея за 2022 г. са в размер на 156 774 лв. при уточнен план от Министерство на културата 90 000,00 лв.

№ по ред	Източници на приходи	1-во трим.	2-ро трим.	3-то трим.	4-то трим.	Годишно
1	Билети	6 544.00 лв.	22 082.00 лв.	20 110.00 лв.	19 363.00 лв.	68 099.00 лв.
2	Беседи	75.00 лв.	890.00 лв.	415.00 лв.	375.00 лв.	1 755.00 лв.
3	Рекламни материали /продажби от щанд/	628.86 лв.	958.55 лв.	858.34 лв.	0.00 лв.	2 445,75 лв.
4	Услуги и такси	850,00 лв.	840.00 лв.	990.00 лв.	800.00 лв.	3 480,00 лв.
5	Други приходи /летни ваканционни игри/	0.00 лв.	1 660.00 лв.	230.00 лв.	0.00 лв.	1 890.00 лв.
6	Наеми	5 470.00 лв.	15 421.00 лв.	10391.00 лв.	45072.25 лв.	76 354.25 лв.
7	Приходи от дарения	2 700.00 лв.	50.00 лв.	0.00 лв.	0.00 лв.	2 750.00 лв.
	Общо:	16 267.86 лв.	41 901.55 лв.	32 994.34 лв.	65 610.25 лв.	156 774.00 лв.

Венцислава Велчева

19.1.4. Музейни разходи по бюджетни параграфи

Параграфи	Наименование на параграфи	Сума
01 - 01	заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения	483 781.00 лв.
02 - 02	за персонала по извън трудови правоотношения	30 122.00 лв.
02 - 05	изплатени суми от СБКО на персонала, с характер на възнаграждение	6 240.00 лв.
02 - 08	обезщетения за персонала, с характер на възнаграждение	54 604.00 лв.
02 - 09	други плащания и възнаграждения	3 693.00 лв.
05 - 51	осигурителни вноски от работодатели за ДОО	59 964.00 лв.
05 - 60	здравно-осигурителни вноски от работодатели	23 677.00 лв.
05 - 80	вноски за ДЗПО от работодатели	9 271.00 лв.
10 - 12	Медикаменти	48.00 лв.
10 - 13	Постелен инвентар и облекло	16 982.00 лв.
10 - 15	Материали	33 509.00 лв.
10 - 16	вода, горива и енергия	125 174.00 лв.
10 - 20	разходи за външни услуги	134 167.00 лв.
10 - 30	Текущ ремонт	5 000.00 лв.
10 - 51	командировки в страната	1 687.00 лв.
10 - 62	разходи за застраховки	914.00 лв.
19 - 01	Платени държавни данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции	80.00 лв.
19 - 81	Платени общински данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции	2 491.00 лв.
46 - 00	Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	120.00 лв.
52 - 01	Придобиване на компютри и хардуер	3 039.00 лв.
52 - 03	Придобиване на друго оборудване, машини и съоръжения	26 341.00 лв.
52 - 05	Придобиване на стопански инвентар	1 399.00 лв.
	ОБЩО:	1 022303.00 лв.

През 2022 г. НМ „Земята и хората“ се справи с поетите ангажименти и задължения през 2022 г. Увеличиха се и заплатите на служителите в НМЗХ.

Разходването на средствата, финансовото управление и контрол се осъществяват съобразно законодателството във финансовата сфера и счетоводната политика. Финансовата година е приключена без неразплатени задължения.

Венцислава Велчева

19.1.5. Инвентаризация на материалните активи

Със заповед № 332-РД-19/01.12.2022 г. бе назначена комисия за започване на годишна инвентаризация в Национален музей „Земята и хората“ на дълготрайните материални и нематериални активи (сгради; транспортни средства и други активи в употреба изписани като разход) и инвентаризация на касовата наличност по видове. Инвентаризацията започна на 06.12.2022 г. и приключи на 30.12.2022 г. Нямахме установени липси или излишъци. След 30.12.2022 г. се чака комисията да даде протокол, с който да определи дали има активи за брак.

След извършените инвентаризации стойността на активите към 31.12.2022 г. е следната:

- Административни сгради – 501 304.17 лв.
- компютри и хардуерно оборудване – 15 313.62 лв.
- машини, съоръжения и оборудване – 187 720.17 лв.
- Леки автомобили – 16 150.00 лв.
- Стопански инвентар – 60 118.34 лв.
- Активи с историческа и художествена стойност – 3 285 033.50 лв.
- Книги в библиотека – 2 243,00 лв.
- Активи в употреба, изписани като разход – 81 845.07 лв.

Съгласно ДДС 05/30.09.2016 г. през 2022 г. се начисляваха всеки месец амортизации на дълготрайни материални активи от бюджетни организации, съгласно амортизационната политика на Министерство на културата и Национален музей „Земята и хората“. Назначена е работна група, която определя срока на годност и остатъчната стойност на новопридобитите активи по групи.

Венцислава Велчева

19.2. Административна и организационна дейност

19.2.1. Деловодство

В НМ „Земята и хората“ е изградена строга система за организация на дейността на музея, която се следи и контролира от директора.

Входящата и изходяща кореспонденция се описва в Дневник за „Единна деловодна система за документи“ – за 2022 г. номерата са от № 01-РД -29 до № 443-РД -29.

Заповедите се описват в отделна книга за заповеди – за 2022 г. от № 01-РД-19 до № 378-РД-19 , в същата книга са описани и договорите с физически и юридически лица за 2022 г. от № 01-РД-18 до № 80-РД-18.

Деловодните документи в края на всяка година се описват и съхраняват в архивни кутии, подредени по години в стая № 304 – Личен състав.

Василка Благойчева

19.2.2. Комплектуване на вътрешната нормативна база

Във връзка с препоръки на Одитен доклад №0500101619 за извършен одит за съответствие при управлението на публичните средства и дейности в Национален музей „Земята и хората“ за периода от 01.01.2017 до 31.12.2018 г. през 2022 г. бяха актуализирани Вътрешни правила за системата за финансово управление и контрол (ВПСФУК) в НМЗХ и утвърдени общо 59 приложения към тях. От приложенията 11 на брой са актуализирани, останалите са нови (Приложение III). Във връзка с препоръки на одита, касаещи Фондовата дейност на музея, бяха утвърдени 14 на брой вътрешни правила, правилници и инструкции.

От тях 12 на брой са съгласно Наредба № Н-6 на Министерство на културата за формиране, управление и идентификация на музейните фондове и 1 на брой съгласно Наредба №Н-1 на Министерство на културата за реда за извършване на идентификация на движимите културни ценности и за водене на регистри на движимите културни ценности. От 14-те документа 3 са актуализирани, останалите са нови (Приложение III-A).

В резултат на това докладът на Сметна палата за резултатите от последващ контрол от м. декември бе изцяло положителен.

Василка Благойчева

19.2.3. Дирекционен съвет

Дирекционният съвет е съвещателен орган за координиране на управлението на дейността на музея, подпомага директора в неговите административни и организационни функции. През 2022 г. са проведени 33 заседания.

Илиана Апостолова

19.2.4. Съвет на музейните специалисти

Съветът на музейните специалисти е съвещателен орган, който обсъжда и дава становища по основни проблеми, свързани с дейността на музея. През 2022 г. са проведени 4 заседания.

Илиана Апостолова

19.2.5. Курсове за повишаване на квалификацията на персонала

1. Обучения за нови моменти в актуализираните версии на софтуера за издаване на фактури и за продажби на щанда на НМЗХ (безплатни онлайн обучения от производителя на използвания софтуер в периода януари – април 2022): участвала в обучението Благовеста Кирова.

2. Участие в семинар „Музейни образователни програми и ресурси за провеждане на съвместни уроци по природни науки. Представяне на добри музейно-педагогически практики“ в Национален музей на образованието, Габрово. – участвали: Десислава Делибалтова и Милена Христова.

3. Образователен семинар „Годишно счетоводно приключване. Спазване правилата на финансово отчитане от Бюджетните организации, предпоставка за достоверно представяне на Годишния финансов отчет за 2022 г.“ – участвала в семинара Венцислава Велчева.

Василка Благойчева

19.2.6. Експлоатация, поддръжка и текущи ремонти

Техническите инсталации, които имат отношение към безопасността и обществените функции на сградата, се поддържат с външни договори за абонаментна поддръжка. През 2022 г. на такава поддръжка продължават да бъдат следните 5 инсталации – пожароизвестителна, сигнално-охранителна, вътрешна телефонна инсталация, повдигателна платформа за хора в неравностойно положение и товарен асансьор.

Другите технически инсталации, както и останалата материална база, сградата, машините и съоръженията се обновяваха, експлоатираха, поддържаха и ремонтираха със силите на техническите сътрудници на музея. За тази цел бяха извършени следните по-важни дейности: изкърпване и боядисване на части от фондовете на музея – запад и изток; подмяна на осветителни тела с нови (14 броя) LED енергоспестяващи тела; изработка на допълнителни чекмеджета (20 бр.) за съхранение на минерални образци; боядисване и освежаване на дървени скари и орнаменти в експозиционната зала на музея; частично

обновяване на лаковото покритие на интериора в експозиционната зала; поддръжка на пространството около сградата на музея и др.

Гено Цонков

19.2.7. Радиационен мониторинг и защита

Като част от мерките за осигуряване на здравословни условия на труд на служителите в музея, а също да се гарантира безопасността на посетителите, се осъществяват мерки за радиационен контрол. Тези мерки налагат непрекъснат мониторинг на *γ-фона*. Прилага се и по отношение на новопостъпилите в музея минерални образци с цел избягване на радиоактивните. Измерванията се извършват с регистрационно-измервателен уред за радиоактивност СРП-6801.

Светла Старирадева

20. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2023 г.

Финализиране на работата по два спечелени през 2022 г. проекта;

Разработка на нови идейни проекти за участие в различни конкурсни сесии за финансиране;

Разработка на проект за климатизация и смяна на дограмата на музея (от външни изпълнители);

Активна работа по привличане на нови публики чрез организиране на интересни временни изложби;

Осигуряване на приемственост в образователната дейност – ваканционни игри и школата по минералогия и геология;

Ускоряване на паспортизацията и дигитализацията на ДКЦ от основен фонд;

Научна обработка на фондовия материал с цел участие в научни форуми;

Продължаване на изготвянето на художествени студийни снимки на избрани образци от фондовете на музея;

Попълване на екипа с нови уредници с подходяща квалификация;

Успешно изпълнение на бюджета и запазване/увеличаване на приходите на музея и на служителите.

Отчетът е изготвен на база индивидуални отчети на служителите и обобщени резултати на отделите. Приет е на Дирекционен съвет с протокол №06 от 06.02.2023 г.

Директор: Светлана Енчева

ПРИЛОЖЕНИЯ

I. Подбрано от книгата за впечатления, отзиви и коментари от работата на музея – 2022

„Истински храм за очите и наслада за душата! Какви красоти идват от недрата на Земята! Благодарим на дарителите, на хората, които работят в музея, на ръководството и на всеки участник в това „тържествено!“

Лора и Вико
09.01.2022

„Музеят е прекрасен! Кътът за деца е чудесен и е прекрасно място, в което децата да научат първите неща за Земята и да се провокира техният интерес. Благодарим за преживяването!“

Михаела и Светозар Божинкови
25.02.2022

„Прекарахме пълноценен престой в музея, пълен с толкова естествена красота и вдъхновение от нашата планета Земя! Дано успеем да я опазим!“

05.06.2022

„Много хубав музей – имате една от най-красивите изложби! Благодаря и за информацията.“

Паола от Румъния
08.07.2022

„Една от най-хубавите европейски експозиции. Желая десетилетни успехи във вашите интересни и благородни дела!“

Н. Пр. г-жа Митрофанова – извънреден и пълномощен посланик на Русия в България
25.08.2022

„При поезията от кристали музиката е като във вълшебна катедрала. Незабравими мигове! Благодаря!“

Дина Милева
17.09.2022

„Невиждани, превъзходни прелести! Голяма чест, че съществуват в любимата ни родина! Да сте живи и здрави, че ни доставяте това огромно удоволствие да се запознаем с непознатата Природа!

Благодарим ви!“

От Ботаническа градина „Маргарита“, с. Гроздьово, обл. Варна
13.10.2022

Милена Христова

II. Събития и изяви НМ „Земята и хората“ през 2022 г.

№	Събитие	Период
1.	Гостуваща изложба в СОК „Камчия“	януари-октомври
2.	Гостуваща изложба в Етнографски музей „Дунавски риболов и лодко строене“	януари-декември
3.	Гостуваща изложба в РИМ Бургас	януари-декември
4.	Гостуваща изложба в Археологически музей-Хисаря „Съкровищата на Земята“	януари-декември
5.	Гостуваща изложба „Гигантски кристали“ в „Минстрой“	януари-декември
6.	Гостуваща изложба „Раждането на Луната – геоложка история“- Проект Impact на Лабораторията по геология в Лион (CNRS / ENS de Lyon / Lyon1 University) Лекция на Разван Каракас	28 януари-септември
7.	Временна изложба на книги „Минералогията - най-древната геонаука“ - НМ „Земята и хората“ и Българското минералогическо дружество	януари -декември
8.	Временна изложба „Минерали и скъпоценни камъни във филателията“ - колекция на проф. Р. Костов	януари -декември
9.	Ден за отдаване на почит, към Константин Кирил-Философ. Тържествено честване на Успението на св. Константин Кирил – Философ, съвместно с КМНЦ-БАН. https://www.facebook.com/KiriloMetodievskiNaucenCentrPriVan	14 февруари
10.	Временна изложба „Луна 16“ и приносът на българските геолози в изследването на Луната“	14 февруари -7 септември
11.	Онлайн представяне на: Сагенинови ахати от района на с. Нановица, Източни Родопи https://www.facebook.com/earthandman/videos/508565217506469	16 февруари
12.	Онлайн представяне на: Национален музей „Земята и хората“ https://www.facebook.com/earthandman/videos/415311796947610	17 февруари
13.	Онлайн представяне на: Минерали от находище Маджарово, Източни Родопи https://www.facebook.com/earthandman/videos/1052478738664055	18 февруари
14.	Онлайн представяне на: Минерали от пегматитите в района на Ардино. https://www.facebook.com/earthandman/videos/529104608505831	2 март
15.	Петолиние без ключ	6 март
16.	Музикално-поетична празнична вечер „Баладите на Калиопа“	8 март
17.	Музикални срещи – изпълнения на орган	15 март
18.	Концерт на Симфонията Видин, Марина Савова и Християна Лоизу.	17 март
19.	Петолиние без ключ	20 март
20.	Благотворителен органов концерт на Янко Маринов и Росен Драганов, посветен на 337 години от рождението на Йохан Себастиан Бах	21 март
21.	Постерна изложба за Световен ден на водата	22 март-21 април
22.	Онлайн представяне на Световен ден на водата – 22 март: https://www.facebook.com/earthandman/videos/386172389675536	
23.	Ателие демонстрации за деца „Невидимата вода“	22 март
24.	Прожекции научно-популярни филми	22 март
25.	Ателие демонстрации за деца „Невидимата вода“	23 март
26.	Прожекции научно-популярни филми	23 март
27.	Музеен урок 159 ОУ „Васил Левски“-София	23 март
28.	Музикални срещи	29 март
29.	Събитие община „Триадица“	30 март
30.	Гостуваща изложба „Злати Златев – 40 години посветени на събирането на български минерали“	1 април-31 декември
31.	Пролетни ваканционни игри	4-8 април
32.	Отчетно-изборно събрание на клуб за спортна дресура „Сириус“ – 15 бр.	9 април
33.	Петолиние без ключ	10 април
34.	Концерт „Stabat Mater - Pergolesi / Concerto antico“	12 април
35.	Концерт на музикална къща „Престо“	13 април
36.	Великденско изложение на минерали, фосили и скъпоценни камъни	15-17 април
37.	Конкурс за най-добър минерален образец, изделие от минерали	15-17 април
38.	Постерна изложба за ДЕН НА ЗЕМЯТА - 22 АПРИЛ	22 април
39.	Онлайн представяне на ДЕН НА ЗЕМЯТА - 22 АПРИЛ	22 април

	https://www.facebook.com/earthandman/videos/378751310791170	
40.	XXX Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“	26-29 април
41.	Концерт на лауреати на конкурса „Музиката и Земята“	26 април
42.	Майсторски клас на проф. Шантал Стиляни	27 април
43.	Концерт на Дарина Малеева и Ксавие Льоконт Де Ла Бретонери	27 април
44.	Концерт на журито на конкурса „Музиката и Земята“	28 април
45.	Гала концерт от XXX Международен конкурс за инструменталисти, певци и композитори „Музиката и Земята“	29 април
46.	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	9 май
47.	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	10 май
48.	Изнесен урок по музика за 47 СУ „Христо Г. Данов“	11 май
49.	Изнесен урок по музика за 121 СУ „Георги Измирлиев“	12 май
50.	Изнесен урок по музика за 121 СУ „Георги Измирлиев“	13 май
51.	Концерт на „Симфониета „София“	13 май
52.	Европейска нощ на музеите	14 май
53.	Лекция „130 години астрономия в България“ - доц. д-р Евгени Овчаров, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“	14 май
54.	Лекция „Земя 2.0: Космическото бъдеще на човечеството“ - доц. д-р Владимир Божилов, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Кл. Охридски“	14 май
55.	Лекция „Къде и как се раждат звездите“ – доц. д-р Тодор Велчев, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“	14 май
56.	Наблюдение на Луната с телескоп-занимания за деца и възрастни, Катедра „Астрономия“ на СУ „Св. Климент Охридски“	14 май
57.	Концерт на Росен Драганов, Янко Маринов, Анна Янкова, Ивайло Донков	14 май
58.	Петолинне без ключ	15 май
59.	Изнесен урок по музика за 73 СУ „Владислав Граматик“	18 май
60.	Временна изложба „Метеорити“	18 май до 07 септ.
61.	Изнесен урок по музика за Втора Английска гимназия „Томас Джеферсън“	19 май
62.	Концерт „Италианска вечер“ – Назарено Феруджо, Сребрина Минева	20 май
63.	Концерт на музикална къща „Престо“	23 май
64.	Концерт „Slavime, slavno Slaveni“ - Янко Маринов, Анна Янкова, Анастасия Алтухова и Ивайло Донков и Росен Драганов	24 май
65.	Концерт „Песни за Земята“ на камерен хор „Ирина Щиглич“	26 май
66.	Концерт „Beau Soir“ на Цветелина Малджанска	27 май
67.	Петолинне без ключ	29 май
68.	Концерт от цикъл „Музикални вторници – Николай Миразчийски	31 май
69.	Изнесен урок по музика за ДГ N2 „Звънче“	1 юни
70.	Изнесен урок по минералогия за 107 ОУ „Хан Крум“	1 юни
71.	Изнесен урок по минералогия за 107 ОУ „Хан Крум“	2 юни
72.	Концерт на Народен хор „Шевица“	4 юни
73.	Постерна изложба 5 юни- Световен ден на околната среда в НМ „Земята и хората“.	5 юни
74.	Благотворителен органов концерт	7 юни
75.	Изнесен урок по музика за ДГ N127 „Слънце“	8 юни
76.	Фюзън микс „Етнокласик“ – Акустично-дигитален проект на Хишам Телмуди	10 юни
77.	Петолинне без ключ	12 юни
78.	Концерт на Солистите на Камерната капела „Полифония“	15 юни
79.	Ден на Дарителя - временна изложба „Нови постъпления“, 35 години от откриването на НМЗХ	17 юни
80.	Концерт на проф. Жени Захариева	17 юни
81.	Летни ваканционни игри	20, 22, 28- 30 юни
82.	FesTeaVal	24-26 юни
83.	„Отдалечени галактики“ – Вокален рецитал на Албена Кехлибарева	27 юни
84.	Събитие на фирма „Веломания“	28 юни
85.	Концерт на Trio Immersio, в рамките на Австрийски музикални седмици	6 юли
86.	Европейски турнир-изложба за декоративни рибки „Гупи“ – Гупи клуб-България и Международна федерация за декоративни рибки	6-10 юли
87.	Концерт на музикална къща „Престо“	14 юли
88.	Концерт на Жени Захариева и Тома Даракчиев „Летен поздрав“ (пиано)	24 юли

89.	Ден на Милосърдието – 77 години от атомната бомбардировка в гр. Хиросима.	6 август
90.	Концерт на Юске Хосака	6 август
91.	Изложба за Семипалатинския ядрен полигон в Казахстан (съвместно с посолството на Република Казахстан).	25 до 31 август
92.	Прожекция на филм за Семипалатинския ядрен полигон в Казахстан (съвместно с посолството на Република Казахстан).	25 август
93.	Концерт на Симфониета-Видин	5 септември
94.	Лекция „Скали и полезни изкопаеми“ – д-р П. Петров, пред ученици от ОУ „Хр. Ботев“, Ивайловград	16 септември
95.	Концерт „Cantique D'Amour“, посветен на Европейски дни на наследството	17 септември
96.	Постерна изложба „Сградата на Музей „Земята и хората“ като пример за успешна адаптация на индустриалното наследство“	17 септември до 8 декември
97.	Изложба „Братя Шкорпил - пазители на историческата памет“ на РИМ-Варна	13 септември-11 ноември
98.	Концерт на музикална къща Престо - „Сцени на Струма“	19 септември
99.	Участие на НМЗХ с изложба „Ахати“ в международната инициатива за отбелязване Годината на минералогията в зала „Проф. Марин Дринов“, БАН	21 септември
100.	Концерт от Фестивал „Изкуства за Земята“	27 септември
101.	Участие на екип на НМЗХ в Европейска нощ на учените 2022 г. - в Mall of Sofia, с тема „Стъклото“ и акцент върху природните стъкла	30 септември
102.	Петолинии без ключ	2 октомври
103.	Изложение на минерали, фосили и скъпоценни камъни	7, 8, 9 октомври
104.	Конкурс за най-добър минерален образец, изделие от минерали	7-9 октомври
105.	Творческа работилница и изложба Фондация „Know-How“	15 и 16 октомври
106.	Концерт на Фондация „Бяло братство“	20 октомври
107.	Петолинии без ключ	23 октомври
108.	Концерт Юске Хосака и Велина Петкова „Пулсът на Япония в сърцето на България“ - Дни на японската култура в България	24 октомври
109.	Концерт от Фестивал „Изкуствата за Земята“	28 октомври
110.	Концерт на Симфониета Видин	28 октомври
111.	Международен конкурс за пианисти „Албер Русел“	30-31 октомври
112.	Концерт на лауреатите от конкурс „Албер Русел“	31 октомври
113.	Временна изложба, посветена на Международната година на минералогията – „Умни минерали за умни телефони“	1 ноември-31 декември
114.	Дънди Прешъс Металс - „Добиваме металите на бъдещето“ - презентации	1 ноември
115.	Юбилеен концерт „110 години – Парашкев Хаджиев“	5 ноември
116.	Благотворителен концерт – в памет на фолклориста Коста Колев	20 ноември
117.	Есенни багри - Концерт на Симфониета Видин	25 ноември
118.	Коледно изложение на минерали, фосили и скъпоценни камъни	2, 3 и 4 декември
119.	Конкурс за най-добър минерален образец, изделие от минерали	2-4 декември
120.	Коледна вечер на геолога и БГД	9 декември
121.	Фото-изложба, община „Триадица“ и специалност „Фотография“ на НППФП – „Земята, хората, дигитализацията“	15 декември
122.	Концерт на младежки хор „Свобода“ – „White Christmas“	17 декември
123.	Благотворителен концерт на Янко Маринов, Божидар Божкилов и Росен Драганов „Коледно странство“	19 декември
124.	Празничен концерт на Симфониета Видин	23 декември
125.	Изложба „Археоминералогия“	януари - декември
126.	„Братя Шкорпил“- постерна изложба	януари - декември
127.	„Георги Златарски“ - постерна изложба	януари - декември
128.	„Георги Бончев“ - постерна изложба	януари - декември
129.	„Георги Златарски“ - постерна изложба	януари - декември
130.	Колекция „Ахати от България“ - изложба	декември

д-р Радка Златева

III. Опис на нормативни документи относно ВПСФУК 2022

ВЪТРЕШНИ ПРАВИЛА ЗА СИСТЕМАТА ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛ В НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“ (А) – Заповед №223-РД-19/15.08.2022

ОПИС НА ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ ВЪТРЕШНИТЕ ПРАВИЛА ЗА СИСТЕМАТА ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛ, УТВЪРДЕНИ ПРЕЗ 2022 Г.

№	Нов (Н) Актуализиран (А)	Наименование на приложението	Заповед №
към елемент I - Контролна среда			
01/Документ № I-01	(А)	Етичен кодекс на служителите в НМ „Земята и хората“	№177-РД-19/01.07.2022
02/Документ № I-01-01 Приложение1	(Н)	Регистър на сигналите за нарушения на етичния кодекс	№177-РД-19/01.07.2022
03/Документ № I-01-01	(Н)	Процес реакция при сигнал за нарушение на Етичния кодекс	№177-РД-19/01.07.2022
04/Документ № I-01-01-01	(Н)	Приемо-предавателен протокол за предоставяне на документи по сигнал...	№177-РД-19/01.07.2022
05/Документ № I-01-01-02	(Н)	Констативен протокол	№177-РД-19/01.07.2022
06/Документ № I-01-01-03	(Н)	Доклад	№177-РД-19/01.07.2022
07/Документ № I-01-01-04	(Н)	Докладна записка	№177-РД-19/01.07.2022
08/Документ № I-02	(Н)	Правила за реализиране на управленската отговорност	№195-РД-19/20.07.2022
09/Документ № I-02-01	(Н)	Вътрешни правила за делегиране на правомощия	№196-РД-19/20.07.2022
10/Документ № I-03	(Н)	Общи положения при изграждане на организационната структура	№204-РД-19/22.07.2022
11/Документ № I-04-01	(Н)	Вътрешни правила за управление на човешките ресурси и организационното развитие в НМ „Земята и хората“	№178-РД-19/01.07.2022
12/Документ № I-04-01-01	(Н)	Опис на документите, съдържащи се в трудовото досие	№178-РД-19/01.07.2022
13/Документ № I-04-01-02	(А)	Вътрешни правила за подбор и назначаване на служители в Национален музей „Земята и хората“	№211-РД-19/11.08.2022
14/Документ № I-04-01-03	(А)	Вътрешни правила за работна заплата и Национален музей „Земята и хората“	№68-01-РД-19/04.04.2022
15/Документ № I-04-02	(А)	Вътрешни правила за набиране, съхранение и използване на ЛД	№208-РД-19/08.08.2022
16/Документ № I-04-02-01	(Н)	Съгласие ЛД	№208-РД-19/08.08.2022
17/Документ № I-04-02-02	(Н)	Декларация оттегляне на съгласие ЛД	№208-РД-19/08.08.2022
18/Документ № I-04-02-03	(Н)	Декларация служител ЛД	№208-РД-19/08.08.2022

19/Документ № I-04-02-04	(Н)	Протокол унищожаване ЛД	№208-РД-19/08.08.2022
20/Документ № I-04-02-05	(Н)	Заявление за достъп до ЛД	№208-РД-19/08.08.2022
21/Документ № I-05	(Н)	Основни изисквания, анализ, оценка и поддържане на компетентността на персонала в НМ „Земята и хората“	№202-РД-19/22.07.2022
22/Документ № I-05-01	(Н)	Методика за оценка на компетенциите, формиращи компетентността на служителите	№202-РД-19/22.07.2022
23/Документ № I-05-02	(Н)	Методи и инструменти за оценка на компетенциите според целите на оценката	№202-РД-19/22.07.2022
24/Документ № I-05-02А	(Н)	Карта за оценка	№202-РД-19/22.07.2022
към елемент II - Управление на риска			
01/Документ № II-01	(А)	Стратегия за управление на риска	№201-РД-19/22.07.2022
02/Документ № II-01-01	(Н)	Риск-регистър (образец)	№201-РД-19/22.07.2022
03/Документ № II-01-01-01	(Н)	Приложение към Риск-регистъра (образец) (Информация за получени сигнали, установени факти, обстоятелства за грешки/нередности/измами/корупция през годината)	№201-РД-19/22.07.2022
04/Документ № II-01-02	(Н)	Приложение №2 Формуляр: Идентифициране на рисковете	№201-РД-19/22.07.2022
05/Документ № II-01-03	(Н)	Приложение №3 Формуляр: Индивидуална оценка на рисковете	№201-РД-19/22.07.2022
06/Документ № II-01-04	(Н)	Приложение №4 Формуляр: Единен документ за анализ на идентифицираните рискове	№201-РД-19/22.07.2022
към елемент III - Контролни дейности			
01/Документ № III-01	(Н)	Инструкция за прилагане на системата за двойния подпис	№188-РД-19/20.07.2022
02/Документ № III-02	(А)	Вътрешни правила за предоставяне на информация по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ)	№209-РД-19/08.08.2022
03/Документ № III-02-01	(Н)	Описание на процеси по ЗДОИ	№209-РД-19/08.08.2022
04/Документ № III-02-01-01	(Н)	Заявление за достъп до обществена информация (образец)	№209-РД-19/08.08.2022
05/Документ № III-02-01-02	(Н)	Протокол за приемане на устно заявление за достъп до обществена информация (образец)	№209-РД-19/08.08.2022
06/Документ № III-02-01-03	(Н)	Протокол за предоставяне на достъп до обществена информация (образец)	№209-РД-19/08.08.2022

07/Документ № III-02-01-04	(Н)	Искане за предоставяне на информация от общественния сектор за повторно използване (образец)	№209-РД-19/08.08.2022
08/Документ № III-02-01-05	(Н)	Заповед такси ЗДОИ	№209-РД-19/08.08.2022
09/Документ № III-02-01-06	(Н)	Протокол за предоставяне на информация от общественния сектор за повторно използване (образец)	№209-РД-19/08.08.2022
10/Документ № III-03	(Н)	Вътрешни правила за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност	№190-РД-19/20.07.2022
11/Документ № III-03-01	(Н)	Контролен лист за резултатите от предварителен контрол – вземания/приходи (образец)	№190-РД-19/20.07.2022
12/Документ № III-03-02	(Н)	Контролен лист за резултатите от предварителен контрол – ангажименти/задължения/плащане (образец)	№190-РД-19/20.07.2022
13/Документ № III-03-03	(Н)	Становище за изразяване на мнение в резултат на осъществен предварителен протокол (образци)	№190-РД-19/20.07.2022
14/Документ № III-03-04	(Н)	Регистър на финансовия контролор	№190-РД-19/20.07.2022
15/Документ № III-03-05	(А)	Вътрешни правила за организацията на бюджетния процес в НМЗХ	№207-РД-19/08.08.2022
16/Документ № III-04	(Н)	Вътрешни правила за текущ контрол върху изпълнението на поети финансови ангажименти и сключени договори	№192-РД-19/20.07.2022
17/Документ № III-04-01	(А)	Вътрешни правила за отчитане и изплащане на суми по граждански договори	№139-РД-19/27.05.2022
18/Документ № III-05-01	(А)	Вътрешни правила за предотвратяване на измами и нередности, и за реакция при сигнали за предпоставки за корупция и/или измами	№199-РД-19/20.07.2022
19/Документ № III-05-02	(Н)	Вътрешни правила за осъществяване на последващи оценки на изпълнението	№194-РД-19/20.07.2022
20/Документ № III-05-02-01	(Н)	Контролен лист за извършена последваща оценка на изпълнението (образец)	№194-РД-19/20.07.2022
21/Документ № III-05-02-02	(Н)	Становище за извършена последваща оценка на изпълнението (образец)	№194-РД-19/20.07.2022
22/Документ № III-06	(А)	Вътрешни правила за документирането на стопанските операции, движението на счетоводните документи и отразяването им в счетоводните регистри	№200-РД-19/20.07.2022
23/Документ № III-06-01	(Н)	Вътрешни правила за реда и условията за сключване договори за дарения, получаване и управление на дарения	№189-РД-19/20.07.2022
24/Документ № III-06-01-01	(Н)	Договор за дарение (образец)	№189-РД-19/20.07.2022
25/Документ № III-06-01-02	(Н)	Декларация – дарение (образец)	№189-РД-19/20.07.2022

26/Документ № III-06-01-03	(Н)	Приемо-предавателен протокол за дарение (образец)	№189-РД-19/20.07.2022
27/Документ № III-06-02	(А)	Вътрешни правила за извършване на инвентаризации	№198-РД-19/20.07.2022
28/Документ № III-06-03	(А)	Вътрешни правила за продажба на билети, услуги и сувенири в НМЗХ	№210-РД-19/11.08.2022
29/Документ № III-09	(Н)	Процедура за разрешаване и одобряване	№197-РД-19/20.07.2022

Венцислава Велчева

III-A. Опис на нормативни документи относно фондвата дейност 2022

Опис на правилници и правила, утвърдени през 2022 г., съгласно наредба №Н-6 от 09.10.2020 и Н-1 от 26.02. 2021 г. на Министерство на културата

№	Нов (Н) Актуализиран (А)	Наименование	Заповед
1	Н	Вътрешни правила за придобиване на образци чрез дарение	№ 193-РД 19/20.07.2022
2	Н	Вътрешни правила за придобиване на образци чрез собствен сбор	№ 203-РД 19/22.07.2022
3	Н	Правилник за инвентаризация на образците във фондовете на НМ „Земята и хората“	№212-РД-19/15.08.2022
4	Н	Правилник за инвентариране на движими културни ценности	№213-РД-19/15.08.2022
5	А	Инструкция за попълване на етикети	№214-РД-19/15.08.2022
6	Н	Правилник за отписване и бракуване на образци от фондовете на НМ „Земята и хората“	№215-РД-19/15.08.2022
7	А	Правилник за работа на фондвата комисия	№216-РД-19/15.08.2022
8	Н	Правилник за извършване на обмен на образци	№217-РД-19/15.08.2022
9	Н	Правилник за движение на образците в НМ „Земята и хората“	№218-РД-19/15.08.2022
10	Н	Правилник за идентификация на придобити от НМ „Земята и хората“ движими вещи	№219-РД-19/15.08.2022
11	Н	Правилник за изготвяне на експертни заключения за придобити от НМ „Земята и хората“ движими вещи	№220-РД-19/15.08.2022
12	Н	Правилник за реда за извършване на идентификация на външни за музея заявители	№221-РД-19/15.08.2022
13	А	Правилник за изготвяне на научни паспорти	№222-РД-19/15.08.2022
14	Н	Вътрешни правила за придобиване на образци чрез откупка	№228-РД-19/24.08.2022

д-р Петко Петров

VI. Материали, свързани с дейността на музея

ГОДИШНИНИ

35 ГОДИНИ НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

Дарители, приятели и служители на НМ „Земята и хората“ по време на честването на годишнината. Върху юбилейния постер за Деня на дарителя е един от новите впечатляващи образци, наподобяващ пещера, в която драпериие и сталактитите са от малахит

Преди 35 години, на 19 юни, Националният музей „Земята и хората“ отваря врати за посетители. Година преди това, Министерският съвет издава Указ за създаването на музея, предоставена е една от сградите на военния Арсенал. Извършена е реставрация, проектантите и художниците адаптират 70-годишната промишлена сграда за музей, над 150 дарителя се отзовават и предоставят минерални образци и празните зали и витрини „оживяват“.

Ежегодно на 19 юни се чества Деня на дарителя. Подготвя се временна

експозиция „Нови постъпления“, в която се представят най-добрите образци от дарения и теренни сборове, обогатили фондовете на музея през последната година. На дарителите се връчват свидетелства за дарение – жест на благодарност към тези, които обикалят страната ни и света с мисълта за музейната съкровищница.

Ще ви представим част от новите постъпления в НМ „Земята и хората“. Това са редки минерали: вардит от северната част на Юкон, Канада и калий-флуоррихтерит от подножието на вулканския комплекс Со-

ма-Везувий, Италия. Двата образеца са купени специално за попълване фондовете на нашия музей. Но първото нещо, което човек вижда във витрината с новите постъпления на раздел „Минерали на Земята“, е един голям образец, наподобяващ пещера, в която драпериие и сталактитите са от малахит. Малахитът е сравнително често срещан минерал, но не и в такава забележителна високо естетическа форма. Това може да се случи само в рудниците от Африканския меден пояс в Заир. Колекцията „Скъпоценни и декоративни камъни“ е допълнена с няколко фасетирани камъка – екзотичният

Нови дарения. 1 - редките минерали: а - вардит (wardite) $\text{NaAl}_3(\text{PO}_4)_2(\text{OH})_4 \cdot 2(\text{H}_2\text{O})$ и б - калий-флуоррихтерит (potassium-fluorichterite) $(\text{K}, \text{Na})(\text{CaNa})\text{Mg}_3[\text{Si}_8\text{O}_{22}]\text{F}_2$. 2 - Скъпоценните сфалерити от „Шумачевски дол“, фасетирани от френски ювелир. 3 - Юбилейната монета от Аурубис България, получена заедно с други дарения за раздел „Материали“

Част от подготвената временна експозиция „Нови постъпления“, в която се представят най-добрите образци от дарения и теренни сборове, обогатили фондовете на музея през последната година

скъпоценен епидот и многоцветната колекция от фасетираны сфалерити. Най-разпространената цинкова руда се среща изключително рядко като прозрачни кристали, годни са фасетиране. Единици са майсторите по света, които могат да направят от тази много красива, но и много трудна за фасетиране суровина, скъпоценен камък. В музея може да се види цяла колекция от различни по цвят скъпоценни сфалерити от „Шумачевски дол“, изработени от френски ювелир.

В раздел „Минерални ресурси на Земята“ постъпили образци, дарени на музея от български геолози, работили по света за наши и чуждестранни минни компании. Образците са от световно известни находища в цял свят: „Брънсуик“ №12 в Канада; най-големият в Южна Америка рудник за злато „Янакоча“, Перу;

„Сантандер“ в Перу; „Рош Пина“ в Намибия; „Палабора“ в Република ЮАР; „Ефемчукуру“ в Турция; „Ариаб“, простиращо се на стотици километри в Нубийската пустиня, Судан; „Саца“ в Р. Северна Македония.

През изминалата година раздел „Минерали на България“ получи голямо дарение от Главболгарстрой АД – кристални друзи от Маданския руден район. И още, от дарения и сборове: рядка разновидност от ванадий и хромсъдържащ мусковит от кариера „Огняново“; рубин от района на Мишевско; прекрасни ахати, включително „орфееви“ и ясписи от района на Източни Родопи.

През пролетта посетихме три златорудни находища в Източните Родопи и обогатихме с дарения и сборове раздел „Минерални ресурси на България“. Находищата са в различен етап: „Чала“ – в края на експлоата-

цията, „Седефче“ – в начален етап и „Розино“ – в процес на проучване.

Синтетични монокристали оловен молибдат, оловен молибдат с неоним и рубин; моистри от метали, сплави и шлаки от КЦМ АД – гр. Пловдив и Аурубис България, гр. Пирдоп допълниха раздел „Материали“.

Специално за 35-годишнината на музея подготвихме отделна витрина, включваща част от даренията на инициатора за създаването на НМ „Земята и хората“ и негов първи директор – доц. Михаил Малеев. В нея присъстват исторически образци, свързани с имената на световноизвестни учени.

Ще завършим с благодарност към дарителите на музея – 1071 на брой от създаването на музея до сега!

Светла Старирадева – главен уредник

Специално за 35-годишнината на музея е подготвена отделна витрина, включваща част от даренията на инициатора за създаването на НМ „Земята и хората“ и негов първи директор – доц. Михаил Малеев. Той разказа за философията на музея

НАЦИОНАЛЕН ПОЛИТЕХНИЧЕСКИ МУЗЕЙ

До
Светлана Енчева
Директор на Национален музей
„Земята и хората“

Уважаема г-жо Енчева,

И в лично качество и като директор на Националния политехнически музей (НПМ), моля приемете моите поздравления и тези на колегите - по повод 35-та годишнина от създаването на забележителната институция, която ръководите.

Музеят „Земята и хората“, чиято история се свързва с високи научни постижения, с интересни открития, със запойници се изложби и най-вече с любовта на поколения деца и възрастни, от десетилетия остава незабравима сава в съзнанието на българските и чуждестранни посетители.

Безспорно, това, което музеят създава през годините винаги е на нивото на най-високите професионални стандарти. Затова, той е пример за подражание в гледния, а публиката го определя като един от най-любимите за нея.

Скъпи колеги, вървете смело напред и нагоре, радвайте се на постиженията си, бъдете здрави и нека празникът да е прекрасен...

От името на екипа на НПМ,

С уважение,

д-р Екатерина Цекова, Директор

...СЪХРАНИЛ ВРЕМЕТО...

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ГЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ „Страшимир Димитров“
ул. „Акад. Г. Бончев“ бр. 24, 1113 София, тел. (02) 8723 363, факс (02) 8724 638
e-mail: geolinst@geology.bas.bg; URL: http://www.geology.bas.bg

До
ДИРЕКТОРА, РЪКОВОДСТВОТО И СЛУЖИТЕЛИТЕ НА
НАЦИОНАЛНИЯ МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

Ръководството на Геологическия институт при БАН и неговите служители най-сърдечно Ви поздравяват по случай 35-годишнината от създаването на Националния музей „Земята и хората“.

От своето създаване до днес Националният музей „Земята и хората“ израства и се утвърди като държавна културна институция с национално значение.

През изминалите години Вашите изследвания и дейности върху минералното царство на Земята в различни негови аспекти, обогатяват теоретичните основи на геологията и водят до приложения в други научни области, в съвременните технологии, в индустрията и обществото. Световноизвестната експозиция „Гигантски кристали“ е обект с естетическо и емоционално въздействие. Фондовете на музея показват връзката на човека със Земята.

Възможностите за съвместна изследователска и научна дейност са много големи и ние сме убедени, че нашите контакти и връзки ще се разширяват и задълбочават.

Като Ви поздравяваме още веднъж с юбилей, пожелаваме на всички Вас много здраве и още много успехи.

София, 17 юни 2022 г.

ДИРЕКТОР НА ГИ НА БАН:

(ПРОФ. Д-Р РАДОСЛАВ НАКОВ)

СТОЛИЧНА ОБЩИНА РАЙОН „ТРИАДИЦА“

София, ул. „Алабин“ № 54
тел. 02 8054 101, факс: 02 981

e-mail: triaditza@triaditza.org

До
Директора на
Националния музей „Земята и хората“
Светлана Енчева

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

Уважаема госпожо Енчева,

За мен е чест да Ви поздравя по случай 35-та годишнина от основаването на Националния музей „Земята и хората“.

Горди сме, че музеят – една истинска съкровищница на България, се намира на територията на район „Триадица“.

През годините Националният музей „Земята и хората“ показва, че заема важно място в българското духовно пространство и отстоява името си на основен просветен и културен център!

В онзи празничен ден искам да поздравя и всички хора, които дават своя труд, енергия и професионализъм, за да може хората да се докоснат до ценностите и символите на българската култура.

Честит празник!

София, 17.06.2022 г.

С уважение,

Димитър Кожичков,

Кмет на Об-район „Триадица“

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

ДО
Г-ЖА СВЕТЛАНА ЕНЧЕВА
ДИРЕКТОР НА НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ
„ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

Уважаема г-жа Светлана Енчева,

Приемете моите най-искрени поздравления по случай 35-ата годишнина на Национален музей „Земята и хората“. Един от музеите с изключително ценни експонати, неразривно свързани с развитието и историята на човечеството. Желяз на всички служители здраве и много нови успехи.

Днес отбелязваме и Деня на дарителя. Работата на музеите е немислима без добрата воля на дарителите. Гръбнакът на всеки музей е научният труд и достижения, които обогатяват знанията на посетителите и ги впечатляват. Щедрите дарителски жестове са тези скъпоценни камъни, в тъканта на познанието за света около нас, без които не можем.

Пожелавам на Национален музей Земята и хората да се радва на все повече благородни жестове от любители и професионалисти, които да попълват разкошната му експозиция.

Честит празник!

17 юни, 2022 г.

С уважение,

доц. д-р Бойн Петрунова,

директор, на НИМ

ДО
СВЕТАНА ЕНЧЕВА
ДИРЕКТОР
НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ
„ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

Уважаема госпожо Енчева,
За мен е чест и удоволствие да Ви отправя своите най-добри пожелания по случай 35-ата годишнина на Националния музей „Земята и хората“!
Управлението от Вас музей притежава уникална колекция от минерали, сред които 53 гигантски кварцови кристали, които представяват интерес за поколения българи и за туристите от чужбина.
Пожелавам Ви да увеличавате броя на експонатите и вратите на музея да бъдат все така отворени за културни събития, защото по този начин до представените колекции ще имат възможност да се докоснат хора, за които минералогията е непозната наука.
Уважаема г-жо Енчева, на Вас и на целия Ви екип пожелавам здраве, щастие и неизчерпаема енергия, за да осъществявате каузите, в които дълбоко вярвате!
Честит празник!

17 юни 2022 г.

С уважение,
проф. д-р инж. Цоло Вутов
Управител на Геотехмин ООД

1606 София ул. „Полски път“ 9 +359 2/ 9650 221 +359 2/ 9650 132 office@geotekhmint.com www.geotekhmint.com

КОНФЕДЕРАЦИЯ НА ТРУДА „ПОДКРЕПА“

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЯ „КУЛТУРА“

До Национален музей „Земята и хората“

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,
УВАЖАЕМА Г-ЖО ЕНЧЕВА,

Отправляме към Вас поздравления и най-добри пожелания във връзка с Вашия 35-годишен Юбилей. Тази годишнина дава повод за оценка на изминалия път, а Вие имате всички основания да бъдете удовлетворени от постигнатото. Отдаваме нашето уважение на всички Вас, които ежедневно влагате своята енергия за опазване и популяризиране на културното ни наследство, съхранявайки паметта на българската нация.

Честит празник, скъпи колеги, ние вярваме във Вас и във Вашите непресъхващи сили, отдадени на делото!

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН СЪВЕТ НА НФ „КУЛТУРА“

20 • 18. - 24. V. 2022 г.

31

МУЗЕЙТ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“ - НА 35 ГОДИНИ

- През юни музеят „Земята и хората“ навършва 35 г., а вие сте негов директор 25 г. Стана ли такъв, какъвто искахте?

- Това е нестандартен музей. „Земята и хората“ е необходим инструмент за научно-техническата политика на България за иновациите и техническия прогрес. Във всички музеи в света има линия на Карл Линей - класификация на всеки обект на природата, „система на природата“, например видове минерали и къде са находищата им. Нашият музей показва минералите като индивиди с различни лица в живота на хората. Второ - показваме, че обектът е безкраен за изучаване. Материалите, които се съхраняват в музеите, трябва да се изследват за откриване на нови свойства.

Освен класическите неща музеят има два раздела - минерален ресурс на земята и нови материали, които ги няма другаде, а това е ново за света.

Когато се решаваше съдбата на полуразрушената сграда на Арсенала, в София се провеждаше 25-ата сесия на ЮНЕСКО и негов генерален директор беше Амаду-Махтар М'Боу. При дискусиите за бъдещето на Арсенала пред Тодор Живков, Георги Йорданов, Петър Междуречки и Чудомир Александров обяснявам мисията на музея. На следващия ден Т. Живков приема директора на ЮНЕСКО и Георги Йорданов ми разказва: „Другарят Живков дословно повтори своята философия на музея.“ И това е нов случай, когато културата е свързана с техническия прогрес и иновациите.

Вестник „Трета възраст“ 18-24.05.2022

107. основно училище „Хан Крум“
ПК 1164, гр. София, община Столична, област София-град
ул. „Димитър Димов“ № 13,
тел.: 028662029, факс: 028663168, e-mail: ou107@abv.bg

Изх. № 250
23. 05. 2022 г.

ДО Г-ЖА СВЕТЛАНА ЕНЧЕВА
ДИРЕКТОР НА НМЗХ

Относно: *Изразяване на благодарност*

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ЕНЧЕВА,

На 19. 05. 4 групи ученици от 107ОУ – 7. клас посетиха НМЗХ с цел провеждане на интегриран час. С помощта на сътрудниците на музея – Десислава Делибалтова, Гергана Кацарска и Десислава Рачева, както и на Пролет Груева, около 78 ученика имаха възможност да се запознаят със специализираната експозиция, посветена на възникването на Луната, да представят разработени от тях самите презентации за изследванията на Луната; да се запознаят със специално подбрана и подготвена от Гергана Кацарска и Десислава Рачева колекция от образци от полезни изкопаеми, добивани в родината ни България, да обсъдят приложението им в практически аспект, да разискват и други страни на добива на полезни изкопаеми у нас.

Изразявам горещата си благодарност към Вас и Вашите колеги Десислава Делибалтова, Гергана Кацарска, Десислава Рачева и Пролет Груева за всеотдайната работа с децата, грижата, прецизността, енергията, които посветиха на мисията да дадат възможност на 78 деца от 107 ОУ да научат повече, интересни и обогатяващи живота им неща за света около тях и за себе си!

Надяваме се всички ние да имаме още много възможности да подготвим заедно учениците за съвместния ни по-добър живот в бъдещите години!

С уважение,

Директор: Данко Калапиц

Съдържание

1. УВОД.....	3
2. ЗА МУЗЕЯ НАКРАТКО	4
2.1. Фондове и експозиции	4
2.2. Научни-изследвания и архив	4
2.3. Образователни прояви	4
2.4. Културни изяви	5
2.5. Посещаемост.....	5
2.5. Други	5
3. ФОНДОВА ДЕЙНОСТ	5
3.1. Раздел „Минерали на Земята“	5
3.2. Раздел „Минерални ресурси на Земята“	5
3.3. Раздел „Минерали на България“	6
3.5. Раздел „Материали“	7
3.6. Колекция „Скъпоценни и декоративни камъни“	7
3.7. Научни колекции	9
3.8. Инвентаризация на фондовете на музея.....	9
3.9. Идентификационна и фондова комисии.....	9
3.10. Фотодокументация на културните ценности	9
3.11. Препарация и консервация на минерални образци	10
4. ОБОГАТЯВАНЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА МУЗЕЯ	10
4.1. Собствени сборове	11
4.2. Обмен на минерали	11
4.3. Откупки на минерали.....	11
4.4. Дарения.....	11
4.5. Дарители за 2022 г. в хронологичен ред на постъпленията.....	12
5. ДИГИТАЛИЗАЦИЯ	13
5.1. Цифровизация на образците от фондовете	13
5.2. Постоянни експозиции.....	13
6. ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ	13
6.1. Постоянни експозиции.....	13
6.1.1. Гигантски кристали	13
6.1.2. Минерали на Земята	14
6.1.3. Минерални ресурси на Земята	14
6.1.4. Минерали на България.....	15
6.1.5. Минерални ресурси на България	15
6.1.6. Материали	15
6.1.7. Скъпоценни и декоративни камъни	16
6.2. Временни експозиции	16
6.2.1. Експозиция „Нови постъпления 2022“	16
6.2.1.1. Нови постъпления в раздел „Минерали на Земята“	16
6.2.1.2. Нови постъпления в раздел „Минерали на България“	17
6.2.1.3. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на България“	17
6.2.1.4. Нови постъпления в раздел „Материали“	18
6.2.1.5. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на Земята“	18
6.2.2. Временни изложби	19
6.2.2.1. Гостуващата изложба „Раждането на Луната – геоложка история“	19
6.2.2.2. Временна изложба „Метеорити“	20
6.2.2.3. Временна изложба „Умни минерали за умни телефони“	21
6.2.2.3. Временна изложба „Ахати от България“	21
6.2.2.4. Временна изложба „Силицизирани корали и ахати от района на Шумен и Изт. Родопи“	22
6.2.2.5. Гостуваща изложба „Злати Златев - 40 години, посветени на колекционирането на български минерали“	22
6.2.3. Гостуващи изложби	23

7. УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ	23
7.1. Образователни пространства.....	24
7.1.1. Образователен кът за деца.....	24
7.1.2. Учебно интерактивно пространство в експозиционната зала.....	24
7.1.3. Кабинет по геология.....	25
7.1.4. Други	25
7.2. Образователни програми	25
7.3. Видеопроекции, компютърни презентации.....	29
7.4. Музейна игра.....	29
8. УЧЕБНИ КОЛЕКЦИИ	30
9. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ	31
9.1. Специализирана научна тематика.....	31
Тема: Магмени скали с необичайна орбикулярна текстура от района на Плана планина.....	31
Тема: Изследване на вторични минерали, образувани в старите галерии на Маданските рудници.....	31
Тема: Изследване на хромсъдържащи хлорити от хромитити в серпентинизирани ултрабазити в района на Голямо Каменяне, Източните Родопи	32
9.2. Лаборатории.....	32
9.3. Научни публикации.....	33
9.4. Научно-популярни публикации.....	33
9.5. Участие в научни форуми и конференции	33
10. УЧАСТИЕ В КОНКУРСИ, ПРОЕКТИ И ПРОГРАМИ.....	34
11. КУЛТУРНА ДЕЙНОСТ	35
11.1. Изложби.....	35
11.2. Концерти.....	39
11.3. Други изяви в музея:	42
12. ОНЛАЙН СЪБИТИЯ	44
13. ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНАТА МРЕЖА, WEB СТРАНИЦА и ФЕЙСБУК на НМЗХ ПРЕЗ 2022 г.	45
13.1. ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНАТА МРЕЖА.....	45
13.2. ПОДДРЪЖКА И ОБНОВЯВАНЕ НА КОМПЮТЪРНИТЕ КОНФИГУРАЦИИ ПРЕЗ 2022 г.	45
13.3. САЙТ И ФАСЕВООК СТРАНИЦА НА НМ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“	46
14. ТРАДИЦИОННИ ИЗЯВИ	46
14.1. Дни на минералите	46
14.2. Ден на водата – 22 март	49
14.3. Ден на планетата Земя – 22 април	49
14.4. XXX международен конкурс „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“.....	50
14.5. Нощ на музеите.....	51
14.6. Световен ден на околната среда – 6 юни.....	51
14.7. Ден на Дарителя на музея – 19 юни.....	52
14.8. Ден на Милосърдието – 6 август	53
14.9. Дни на Европейското наследство.....	54
14.10. Постерна сесия на БГД и вечер на геолога	54
15. РЕКЛАМА И РАБОТА С МЕДИИТЕ.....	54
16. ПОСЕЩАЕМОСТ	55
17. АРХИВНА ДЕЙНОСТ	56
17.1. Научен архив.....	56
17.2. Лични архивни досиета	57
17.3. Фотоархив	57
17.4. Видеоархив.....	57
17.5. Аудиодокументация и аудиоархив	57
18. БИБЛИОТЕЧНА ДЕЙНОСТ	58
18.1. Библиотечно-библиографски процеси.....	58
18.2. Обработка и каталогизация	58
18.3. Библиотечен фонд	58
19. ФИНАНСОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ДЕЙНОСТ.....	58

19.1. Финансова	58
19.1.1. Източници на средства извън бюджетната субсидия	58
19.1.2. Финансов анализ на бюджетната 2022	59
19.1.3. Музейни приходи.....	59
19.1.4. Музейни разходи по бюджетни параграфи	60
19.1.5. Инвентаризация на материалните активи	61
19.2. Административна и организационна дейност	61
19.2.1. Деловодство	61
19.2.2. Комплектуване на вътрешната нормативна база	61
19.2.3. Дирекционен съвет	62
19.2.4. Съвет на музейните специалисти.....	62
19.2.5. Курсове за повишаване на квалификацията на персонала	62
19.2.6. Експлоатация, поддръжка и текущи ремонти.....	62
19.2.7. Радиационен мониторинг и защита	63
20. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2023 г.....	63
ПРИЛОЖЕНИЯ	65
I. Подбрано от книгата за впечатления, отзиви и коментари от работата на музея – 2022.....	65
II. Събития и изяви НМ „Земята и хората“ през 2022 г.	66
III. Опис на нормативни документи относно ВПСФУК 2022	69
III-A. Опис на нормативни документи относно фондовата дейност 2022	72
VI. Материали, свързани с дейността на музея	73